

16+

Родныя,
непаўторныя,
магічныя
стар. 6

Тысяча
вёст
кінаплёнку
стар. 13

Талент
несці
святло
стар. 14-15

Найвышэйшы пункт адліку

Народная артыстка Беларусі Святлана Акружная нарадзілася з адчуваннем прафесіі ўнутры сябе. Калі ёй было толькі шэсць гадоў, бацькі ўзялі ў кіно на фільм «Узрост кахання». Зусім дзіцем, яна нечакана была ўзрушана, расчулена фільмам, плакала і казала бацьку і маці, што стане толькі артысткай... Усе пазнейшыя памкненні былі скіраваны на здзяйсненне мары.

І яна не проста спраўдзілася — летась Святлана Акружная адсвяткавала 50-годдзе творчай дзейнасці. Столькі ж аддала адзінай — коласаўскай — сцэне. За такія працяглы перыяд актрыса адлюстравала шмат вобразаў, а іграць ёй было цікава ўсё. Тым не менш адна роля асабліва — гэта Жанна д'Арк — увасабленне барацьбы. А пастаянная барацьба — спадарожніца жыцця Святланы Акружнэй. У гэтай ролі ёй удалося адлюстраваць увесь назапашаны вопыт, трактаваць боль і смерць як духоўную перамогу. «Ніколі нельга апускаць рукі і губляць надзею. І нават ідучы на вогнішча, нельга здавацца. Дух не павінен пакідаць чалавека. Гэта найвышэйшы пункт адліку», — сказала аднойчы народная артыстка, якой днямі споўнілася 75 гадоў. Віншуем!

«ЛіМ»-акцэнт

Пазіцыя. «У Год гістарычнай памяці, які супаў са знамянальнай датай — 100-годдзем беларускай акадэмічнай навукі, я хацеў бы разам з вамі абмеркаваць вынікі нашай працы. Тым больш ёсць, што ўспомніць. А галоўнае, ёсць чым ганарыцца», — адзначыў Прэзідэнт Беларусі на пасяджэнні-нарадзе з супрацоўнікамі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў Палацы Незалежнасці, дзе ўпершыню прайшоў прадстаўнічы сход дзячаў навукі. «Кожны з вас — асоба ў гісторыі. У многім вы фарміруеце светапогляд нацыі. Вельмі важна, каб вашы дзеянні і ўчынкi адпавядалі інтарэсам дзяржавы», — падкрэсліў беларускі лідар. Аляксандр Лукашэнка ўручыў Дзяржаўныя прэміі і дыпломы акадэмікаў і членаў-карэспандэнтаў НАН. У галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры прэмія прысуджана дацэнту кафедры скульптуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Канстанціну Касцючэнку — за стварэнне манумента «Брама памяці» ў мемарыяле «Трасцянец», які з'яўляецца значным укладам у фарміраванне агульнаеўрапейскай культуры памяці, у прымірэнне і паглыбленне ўзаемаразумення паміж народамі. Бронзавая скульптурная кампазіцыя не мае аналагаў у сучасным беларускім мастацтве.

• Прэзідэнт выступае за развіццё ў грамадстве беларускай мовы. Трэба, каб людзі яе добра ведалі, таму што менавіта мова адрознівае беларускую нацыю ад іншых. Па гэтым пытанні Аляксандр Лукашэнка выказаўся таксама падчас пасяджэння-нарады з Нацыянальнай акадэміяй навук. Беларускі лідар падкрэсліў, што ў моўным пытанні не павінна быць шуму і гвалту, як у часы нацыяналістаў у 90-я гады XX стагоддзя, паведамляе БелТА. Сваё слова ў гэтым кірунку павінны сказаць і вучоныя, прадстаўнікі сферы адукацыі.

Памяць. Кіраўнік дзяржавы, прымаючы з дакладам генеральнага пракурора Андрэя Шведа, выказаўся пра выкрыццё фактаў генацыду беларускага народа і адзначыў, што гэты напрамак работы шырока асвятляецца і знайшоў падтрымку сярод грамадзян: «Дзякуй Богу, яшчэ ёсць жывыя, хоць і вельмі старыя, людзі, яны падказваюць, у якім напрамку працаваць і дзе шукаць гэтыя факты ў нашай зямлі». Прэзідэнту перададзены праект інфармацыйна-даведачных матэрыялаў аб зверствах, якія былі ўчынены на тэрыторыі Беларусі нямецка-фашысцкімі акупантамі і іх памагатымі — калабарантамі. Кіраўніком дзяржавы падтрымана прапанова аб правядзенні шырокай міжнароднай канферэнцыі па пытанні генацыду насельніцтва БССР у гады Вялікай Айчыннай вайны, паведамляе БелТА.

Віншаванні. Беларускі лідар павіншаваў народнага Артыста Расійскай Федэрацыі Уладзіміра Хадцінку з днём нараджэння. «Індывідуальны рэжысёрскі почырк, адданасць справе і мэтанакіраванасць далі магчымасць вам стварыць мноства яркіх работ, унесці важкі ўклад у развіццё сучаснага кінематографа», — гаворыцца ў віншаванні.

• Аляксандр Лукашэнка таксама адрасаваў віншаванне з нагоды юбілею народнай артысткі Расійскай Федэрацыі Ірыне Алегравой, дзе адзначыў: «Ваша творчасць, блізкая і зразумелая слухачам розных пакаленняў, карыстаецца заслужанай папулярнасцю, садзейнічае ўмацаванню дружбы паміж нашымі народамі».

Афіцыйна. У Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь з'явіўся свой тэлеграм-канал. Як паведамляецца на сайце ведамства, гэта дасць магчымасць пазнаёміцца з усімі навінамі міністэрства, а таксама профільнай сферы.

• Міністэрства інфармацыі запрашае пісьменнікаў — аўтараў літаратурных твораў, якія выданы ў 2021 годзе, прыняць удзел у рэспубліканскім конкурсе «Нацыянальная літаратурная прэмія». Спаборніцтва праводзіцца па намінацыях «Найлепшы твор (зборнік твораў) паэзіі», «Найлепшы твор прозы», «Найлепшы твор драматургіі», «Найлепшы твор публіцыстыкі», «Найлепшы дебют», «Найлепшы твор для дзяцей і юнацтва», «Найлепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства». Заяўкі на ўдзел у конкурсе прымаюцца Міністэрствам інфармацыі да 1 красавіка.

Нагода. У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі нядаўна прайшла першая публічная лекцыя «Крыніцы гістарычнай памяці», прысвечаная Году гістарычнай памяці. Абмеркаваны актуальныя пытанні развіцця беларускай літаратуры і літаратуразнаўства, крыніцазнаўства і медыялінгвістыкі. Удзельнікі пазнаёміліся з навуковымі выданнямі аб старабеларускай літаратуры XI—XVII стагоддзяў, каштоўнымі помнікамі і дасягненнямі нацыянальнага пісьменства. Дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН, член прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі, прафесар Іван Саверчанка выступіў з тэмай «Беларуская літаратура эпохі готыкі, рэнесансу і барока». Лекцыі праводзяцца для публікі бясплатна.

• Днямі ў НББ прадставілі тэматычную выстаўку «Старажытныя гарады Беларусі», таксама прысвечаную Году гістарычнай памяці. Экспазіцыя налічвае больш за 150 экспанатаў. Сярод іх — найлепшы навігатар па нашых землях свайго часу — факсімільнае знакамiтай Радзівілаўскай карты ВКЛ (1648), аўтары якой — мастак і гравёр пры двары князя Радзівіла ў Нясвіжы Тамаш Макоўскі і галандскі гравёр і картограф амстэрдамскага выдавецкага дома Блау Гесель Герытс, паведамлі арнанізатары. Прадстаўлены навуковыя працы, гістарычныя нарысы, навукова-папулярныя выданні, якія сведчаць: старажытныя гарады прайшлі няпросты шлях гістарычнага развіцця ў складзе розных дзяржаўных утварэнняў і здолелі захаваць выдатную культурную спадчыну.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

актуальна

Ёсць толькі адзін шлях...

Фота БелТА.

стаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Ігар Марзалюк.

— Канстытуцыя, па якой мы жывём цяпер — антыкрызісная, і была прынята ў часы, калі краіна знаходзілася ў глыбокім эканамічным крызісе, — патлумачыў гісторык. — Патрабавалася моцная мабілізацыя, аўтарытарныя метады кіравання і звышпрэзідэнцкая мадэль ўлады. Сёння Беларусь іншая. Калі змяняецца сацыяльная мадэль, абавязкова трэба рэфармаваць палітычную. Без гэтага замест эвалюцыі адбудзецца катастрофа, да якой мог прывесці 2020 год.

Ужо з 2016 года прагаворваліся моманты, якія датычацца змянення палітычнай сістэмы і Канстытуцыі: ідзе час — мяняюцца формы кіравання ў той ці іншай дзяржаве. Шлях мадэрнізацыі з пераходам ад аўтарытарнай мадэлі да больш дэмакратычнай характэрны для многіх краін, сярод якіх — Сінгапур і Паўднёвая Карэя.

У праекце змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі Ігар Марзалюк выдзеліў тры найважнейшыя блокі. Першы — каштоўнасці, бо выразна сфармулявана тое, што можна назваць беларускім ладам жыцця, сістэмай каштоўнасцей. Найперш гэта счытваецца ў прэамбуле, дзе цяпер гаворыцца пра важнасць нацыянальнай незалежнасці, культурнай самабытнасці і суверэнітэту. Другі блок тычыцца канцэпцыі гістарычнай памяці: гэта артыкулы 15 і 54. 15-ы дэкларуе важнасць захавання памяці пра гераічны подзвіг менавіта беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. 54-ы апелюе да гістарычных каштоўнасцей, памяці і патрыятызму. Ігар Марзалюк звярнуў увагу

Аб прынцыповых адрозненнях новага праекта Канстытуцыі ад папярэдняга Асноўнага Закона выказаўся на дыялогавай пляцоўцы ў Нацыянальным гістарычным музеі старшыня Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры і навукі Палаты прад-

і на захаванне гістарычнай і культурнай тоеснасці ў цэлым:

— Гэты год абвешчаны годам гістарычнай памяці. Мы будзем выбудоўваць сваю гістарычную палітыку так, як робяць усе нашы суседзі. У сувязі з новымі артыкуламі плануем прымаць мемарыяльныя законы, гэтым самым умацоўваючы праўдзівую беларускую тоеснасць.

Трэці момант, які выдзяляе гісторык, — змены, звязаныя з інстытутам сям'і: у артыкуле 32 сям'я па-студуецца як саюз мужчыны і жанчыны. Да таго ж у праекце змен зроблены акцэнт на тое, што беларуская дзяржава аддае прыярытэт выхаванню дзяцей у сям'ях.

— З'явіліся артыкулы, якіх ніколі не было, — падкрэсліў старшыня Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры і навукі. — Упершыню ў Канстытуцыі ідзе гаворка аб правах моладзі. Звяртае на сябе ўвагу і пункт, прысвечаны пенсіянерам, інвалідам. Пастудуецца, што дзяржава бярэ на сябе адказнасць перад грамадствам за тое, каб інваліды атрымалі роўныя правы, а таксама каб яны ды іх сем'і забяспечваліся пэўнымі сацыяльнымі прэферэнцыямі. Гэта найважнейшыя элементы сацыяльнага блока, якія ёсць у сённяшнім праекце Канстытуцыі.

Нельга пакінуць за дужкамі і Усебеларускі народны сход. Ён ствараецца як страхавачны механізм, які ў першую чаргу будзе органам тэрытарыяльнага прадстаўніцтва. Як расказаў Ігар Марзалюк, акрамя прадстаўнікоў парламента, заканадаўчай і выканаўчай, судовай улады, іншых вышэйшых службовых асоб, у яго склад будуць уваходзіць тыя, каго выберуць мясцовыя органы самакіравання, грамадская супольнасць. Гэта будзе роўная колькасць прадстаўнікоў кожнай вобласці і Мінска. Новы орган з'яўляецца яшчэ і пераходным механізмам для таго, каб у выніку змен не адбылося злomu ці разбалансавання сістэмы.

— Мы гатовы да змен, але не да рэвалюцыйных. Гэта імкненне забяспечыць магчымасць больш маладому пакаленню і новым сацыяльным групам браць удзел у палітычным жыцці цывілізавана, праз прапанаваныя механізмы. Беларуская ўлада не хоча сацыяльнага канфлікту ці грамадзянскай вайны. Ёсць толькі адзін шлях — павольнай і акуратнай эвалюцыі, — рэзюмаваў Ігар Аляксандравіч.

Яўгенія ШЫЦЬКА

конкурсы

Шануючы Коласа і Купалу

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі аб'яўляе конкурс юных літаратараў, прысвечаны 140-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа.

У творчым спаборніцтве прымаюць удзел паэты, празаікі, публіцысты і літаратуразнаўцы г. Мінска ва ўзросце 12—25 гадоў.

Работы канкурсантаў на беларускай або рускай мове (вершы, аповяданні, замалёўкі, абразкі, мастацкія нарысы, літаратуразнаўчыя артыкулы) павінны быць самастойнымі, арыгінальнымі, адметнымі.

Тэматыка твораў розная: Радзіма, родная прырода, горад-герой Мінск, чалавек працы, мужнасць народа, услаўленне подзвігу, міру, супрацоўніцтва, сяброўства, самых прыгожых чалавечых памкненняў. У гэтым ліку і творы, прысвечаныя класікам беларускай літаратуры.

Конкурс праводзіцца з 1 лютага да 1 кастрычніка 2022 года. Работы, набраныя на камп'ютары, дасылаюцца на адрас: 220034, г. Мінск, вул. Фрунзэ, 5, пакой 308. Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Або на электронны адрас: mgo-oo-spb@mail.ru. з пазнакай: «На конкурс».

Трэба ўказаць прозвішча, імя, імя па бацьку, дату і год нараджэння, дакладны (з індэксам) хатні адрас, кантактныя тэлефоны, месца вучобы або працы.

Журы, у склад якога ўваходзяць вядомыя пісьменнікі, вызначыць пераможцаў па кожнай намінацыі ў розных узростах катэгорыях. Пераможцы атрымаюць дыпломы Саюза пісьменнікаў Беларусі і падарункі. Творы самых таленавітых аўтараў будуць прапанаваны да апублікавання.

У канцы лістапада ў Доме літаратара адбудзецца літаратурнае свята, дзе будуць абвешчаць пераможцаў.

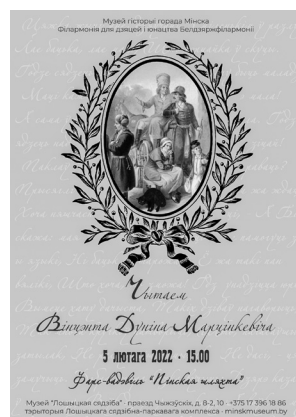
Тэлефоны для даведак: 343-18-18; 392-59-06.

Міхась ПАЗНЯКОЎ, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ

імпрэзы

У госці да «Пінскай шляхты»

У музеі «Лошыцкая сядзіба», філіяле Музея гісторыі горада Мінска, 5 лютага адбудзецца імпрэза для дзяцей і моладзі «Чытаем Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча: фарс-вадэвіль «Пінская шляхта»», якая рыхтуецца сумесна з Беларускай дзяржаўнай філармоніяй.

«Купала» і «Вечарніцы», якія аповядаюць і пра падзеі ў Лошыцы.

Літаратурная гульня па матэрыялах «Пінскай шляхты» расказа ўдзельнікам больш пра побыт насельнікаў беларускага Палесся — малой радзімы апошняй гаспадыні Лошыцкай сядзібы Ядзвігі Любанскай з Кеневічаў.

У выкананні салістаў філармоніі прагучаць асобныя дзеі «Пінскай шляхты», музычныя творы на словы заснавальніка беларускай драматургіі.

Дарэчы, па квітках на імпрэзу можна наведаць і экспазіцыю музея.

Міра ІЎКОВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Як нараджаецца кніга

Саюз пісьменнікаў Беларусі мае трывалыя сувязі з Мінскім дзяржаўным прафесійна-тэхнічным каледжам гандлю, дзе рыхтуюць будучых спецыялістаў для ГУМа, ЦУМа, універмага «Беларусь», магазінаў сетак «Суседзі», «Санта», «ГППА».

Літаральна днямі гасцямі СПБ сталі першакурснікі гандлёвага каледжа. Акрамя прафесійных ведаў, выхаванцы навучальнай установы далучаюцца да заняткаў па інтарэсах, якіх у каледжы шмат. Гэта розныя гурткі, музычныя калектывы, спартыўныя секцыі.

— Мы лічым, што многае ў сферы абслугоўвання залежыць ад агульнай

культуры работнікаў гандлю, таму хочацца, каб нашы выпускнікі былі ўсебакова развітыя, — падкрэсліла спецыяліст па выхаваўчай рабоце гэтай навучальнай установы Людміла Грыневіч. — Кожнае наведванне Мемарыяльнай залы Саюза пісьменнікаў Беларусі мае для нашых падапечных вялікае выхаваўчае значэнне. Сама атмасфера залы вельмі патрыятычная. А сустрэчы з творцамі, якія распаўядаюць пра подзвіг беларусаў у вайну і ў наш час, дапамагаюць глыбей асэнсаваць рэчаіснасць, задумацца аб сваім месцы ў жыцці.

Гэтым разам адбылося знаёмства навучэнцаў каледжа з працэсам стварэння кнігі. Пісьменнік Міхась Пазнякоў раскажаў, як з’яўляецца

ідэя для будучага твора, якімі мастацкімі сродкамі карыстаецца. Міхась Паўлавіч пазнаёміў са сваімі кнігамі, прысвечанымі маці, радзіме. Многія з іх уключаны ў школьную праграму.

Сустрэча заахвоціла моладзь бліжэй пазнаёміцца з таямніцай нараджэння кнігі. Таму навучэнцы выказалі жаданне пабываць на экскурсіі ў Выдавецкім доме «Звязда», на паліграфічным прадпрыемстве і ў кніжнай краме падчас прэзентацыі выдавецкіх навінак. Загадчык бібліятэкі каледжа Таццяна Мікуліч паабядала, што творчыя знаёмствы абавязкова адбудуцца. Гэта пацвердзілі і ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

Марыя ЛІПЕНЬ

з нагоды

За ўнёсак у хрысціянскую асвету

Юбілейны калядны вечар, прысвечаны 25-годдзю «Хрысціянскага адукацыйнага цэнтра імя святых Мяфодзія і Кірыла», адбыўся ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Мерапрыемства ладзілася з благаславення Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Веніяміна, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі. У ім бралі ўдзел прадстаўнікі органаў дзяржкіравання і дыпламатычнага корпуса, рэктары ВНУ, кіраўнікі грамадскіх аб’яднанняў і ўстаноў адукацыі г. Мінска.

Распацаў святочнае мерапрыемства Архіерэйскі хор Мінскага Свята-Духава кафедральнага сабора, які выканаў трапары Божага Нараджэння і Богаз’яўлення. Пасля гэтага архіепіскап Гродзенскі і Ваўкавыскі Антоній абвясціў вітальны адрас мітрапаліта Веніяміна.

Важнай падзеяй свята стала традыцыйнае ўручэнне прэмій Хрысціянскага адукацыйнага цэнтра «За асаблівы ўнёсак у справу хрысціянскай асветы і адукацыі, стараннае служэнне Царкве Хрыстовай у справе выхавання моладзі, унёсак у развіццё тэалагічнай адукацыі». Прэміямі ўганараваны ігумення Увядзенскага

стаўрапігіяльнага жаночага манастыра ў вёсцы Богушы Смаргонскага раёна Елісавета (Сысун) і дырэктар Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтра медыцынскай экспертызы і рэабілітацыі Васіль Смычок.

Сярод намечаных праектаў Хрысціянскага адукацыйнага цэнтра на гэты год — і штогадовыя міжнародныя Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, духоўна-асветніцкая культурная праграма «Музычнае прынашэнне», адкрытыя лекцыі для студэнтаў духоўных школ ад асноўных спецыялістаў-багасловаў, стварэнне шматфункцыянальнай мемарыяльнай аўдыторыі імя мітрапаліта Філарэта, заняткі ў бібліятэцы Інстытута тэалогіі БДУ, спектаклі ў тэатры-студыі «Батлейка», выдавецкая дзейнасць і інш.

Святочны вечар скончыўся канцэртнай праграмай «Музычнае прынашэнне», арганізаванай супольна з Беларускім саюзам музычных дзеячаў. У канцэрце бралі ўдзел Дзяржаўная акадэмічная хараваая капэла імя Рыгора Шырмы, Архіерэйскі хор Мінскага Свята-Духава кафедральнага сабора, зборны хор навучэнцаў Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 10 імя Яўгена Глебава, канцэртны хор малодшых класаў «Музычныя пацёркі».

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

стасункі

Памяць пра паэта

Міжнародная анлайн-сустрэча, прысвечаная памяці выдатнага рускага паэта, перакладчыка Уладзіміра Сарочкіна, аб’яднала напярэдадні яго дня нараджэння беларускіх і рускіх калег, родных і сяброў, навукоўцаў і супрацоўнікаў бібліятэк абедзвюх краін, а таксама прыхільнікаў таленту сапраўднага майстра мастацкага слова.

Галоўнай падзеяй міжнароднай сустрэчы стала прэзентацыя электроннага праекта «Дні, як кнігу прагарташ...», прысвечанага памяці паэта. Праект створаны на рэсурсах Бранскай абласной універсальнай бібліятэкі імя Ф. І. Цютчава. Супрацоўнікі кніжніцы пасля смерці паэта пастараліся сабраць як мага больш звестак пра яго жыццёвы і творчы шлях. Цікавы і пазнавальны праект будзе дапаўняцца новымі матэрыяламі, бо Уладзімір Яўгенавіч меў шмат творчых кантактаў, у тым ліку і ў нашай краіне.

Так сталася, што апошняя прыжыццёвая кніга творцы — зборнік паэтычных перакладаў з розных моў свету, у тым ліку і твораў паэзіі беларускіх аўтараў «Залатая ладдзя». Менавіта гэтае выданне і паэтычны зборнік «Божае кола» Уладзімір Сарочкін яшчэ ў верасні 2021-га прэзентаваў у Гомелі, Тураве

і Жыткавічах у межах фестываляў «Славянскія літаратурныя дажынкi» і «На зямлі Кірылы Тураўскага». Уладзімір Яўгенавіч любіў беларусаў і беларускую мову, падтрымліваў пісьменнікаў-гамяльчан, і іх творы выходзілі ў альманаху «Літаратурны Бранск».

Дзякуючы ў тым ліку і яго падтрымцы, на гомельскай зямлі за апошнія 15 гадоў з’явіліся новыя літаратурныя акцыі і фестывалі славянскага гучання, сумесныя праекты. Невыпадкова адну з апошніх прыжыццёвых узнагарод — памятны медаль «Кірыла Тураўскі.

Асветнік. За ўклад у літаратуру» — Уладзімір Яўгенавіч атрымаў менавіта на малой радзіме Кірылы Тураўскага. А калі паэта не стала, ён быў пасмяротна прызнаны пераможцам міжнароднага літаратурнага конкурсу «Пераадоленне», арганізаванага ў горадзе над Сожам.

Цёплыя словы ў адрас сябра і калегі, які так рана пайшоў з жыцця, падчас анлайн-сустрэчы выказалі кіраўнік Бранскай абласной пісьменніцкай арганізацыі Уладзімір Рашатнёў, старшыні Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч, Магілёўскага абласнога аддзялення СПБ Аляксандр Казека, пісьменнікі Алег Ананнеў і Наталля Шамяткова, бранская паэтэса Вольга Шаблакова і інш. Размова ішла і аб увекавечанні імя літаратара і далейшым творчым супрацоўніцтве паміж пісьменнікамі і вядучымі абласнымі бібліятэкамі дзвюх краін у межах Саюзнай дзяржавы.

21 студзеня аўтару шматлікіх паэтычных зборнікаў, арганізатару і актыўнаму ўдзельніку многіх праектаў-конкурсаў, фестываляў, шматгадоваму кіраўніку Бранскай абласной пісьменніцкай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі Уладзіміру Сарочкіну, які пайшоў з жыцця 14 лістапада 2021 года, споўніўся 61 год.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Выстаўка кітайскага жывапісу «Арт-тур Дун Цзяхуэй — Беларусь» адкрылася ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага. Экспазіцыя прысвечана 30-годдзю ўстанаўлення дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Кітайскай Народнай Рэспублікай. Госці могуць убачыць кітайскі традыцыйны жывапіс і каліграфію ў работах сучаснага мастака Дуна Цзяхуэя. Паводле слоў арганізатараў, з пункту гледжання тэхнікі работы творцы смелыя, наватарскія і багатыя па напаўненні. Дун Цзяхуэй — мастак, рэжысёр, музыкант, педагог. З’яўляецца магістрантам Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, дырэктарам гарадской Акадэміі прыгожых мастацтваў Гуанчжоу, дырэктарам Навукова-даследчага цэнтра навукі, адукацыі, эстэтычнай адукацыі і гуманітарных навук, кансультантам *Beijing Film*, экспертам Кітайскай асацыяцыі вышэйшай адукацыі, а таксама вучоным-даследчыкам у галіне адукацыі, прафесійным кіраўніком па мастацкай дысцыпліне. Праект будзе працаваць да 13 лютага.

Калектыў Бранскага абласнога тэатра юнага гледача 10—11 лютага ўпершыню наведае Віцебск. Як інфармуе БелТА, ён выступіць з гастроллямі на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. 10 лютага віцебскаму гледачу пакажуць мюзікл «Тры мушкецёры» паводле рамана Аляксандра Дзюма. Гэты твор быў увасоблены на сцэне ў выглядзе мюзікла вядомага кампазітара Максіма Дунаеўскага на аснове п’есы Марка Разоўскага і вершаў Юрыя Рашанцава. У другі дзень гастроляў госці з Расіі пакажуць яшчэ адзін вядомы твор — спектакль «Дзядзькаў сон» паводле аднайменнай аповесці Фёдара Дастаеўскага. Пастаноўку ажыццявіў галоўны рэжысёр Бранскага абласнога тэатра юнага гледача заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі Юрый Пахомаў. Ён добра знаёмы віцебскай публіцы па шэрагу пастановак на коласаўскай сцэне. Мастак-пастаноўшчык спектакля — вядомы беларускі сцэнограф Валянціна Праўдзіна. Гэтымі ж днямі для школьнікаў будзе паказаны «Фініст — Ясны сокал».

Зорка амерыканскага джаза Грэгары Бойд выступіць у Белдзяржфілармоніі, перадае агенцтва «Мінск-навіны». 14 лютага вядомы вакаліст і барабаншчык з ЗША не ўпершыню выступіць перад беларускай публікай. У творчай скарбонцы Грэгары Бойда — аўтарскія хіты, напісаныя ў найлепшых традыцыях афраамерыканскага джаза, фанка, блюза і соўла, а таксама джазавая класіка: знакамітыя хіты Луі Армстранга. Вакаліста адрознівае шчырая манера, віртуозная вакальная тэхніка і харызма. «Надзелены здольнасцямі і адлучанасцю Монка, у спалучэнні з душэўнасцю Эла Грына, музычнасцю Джымі Хендрыкса, Бойд можа іграць джаз, фанк і ўводзіць у стан блюза, прымушаючы вас усвядоміць тое, што яго немагчыма змясціць у якія-небудзь рамкі», — так адгукаюцца арганізатары аб творчасці Грэгары Бойда.

Артысты балета і аркестра Вялікага тэатра Беларусі, а таксама адміністрацыйна-тэхнічная група едуць з гастролімі ў Аман. На сцэне Каралеўскага опернага тэатра Маската будзе паказаны балет «Анастасія» ў пастаноўцы Юрыя Траяна, паведамляе агенцтва «Мінск-навіны». Усяго плануецца паказаць тры спектаклі — 3, 4 і 5 лютага. «Ствараючы нацыянальны праект, мы прыцягваем увагу да нашай гісторыі, да таго, што адбывалася да нас. А гэта вельмі важна... Гісторыя Анастасіі Слуцкай складаная і забытая, а для тэатральнай сцэны такое якраз і цікава. Але, безумоўна, неабходна разумець: балет — не гістарычнае даследаванне. Мы стварылі харэаграфічную легенду і пастараліся ўплесці туды, як мага арганічнай, факты, якія адбываліся ў лёсе галоўных герояў. Так, Анастасія кіравала абаронай Слуцка. Гэта гістарычны факт. Але мне было цікава паказаць перадгісторыю. Праз што прыйшлося прайсці гэтай крохкай жанчыне, як яна змагла сабраць войска і павесці яго за сабой», — адзначаў Юрый Траян падчас прэм’еры.

Саюз пісьменнікаў Расіі пры падтрымцы гранта ўрада Новасібірскай вобласці мяркуе выдаць зборнік сібірскіх аўтараў да юбілею рэгіёна. Выпуск плануецца да канца 2022 года, паведамляе «ИТАР-ТАСС». У грунтоўную кнігу ўвойдуць сучасныя аўтары. Сярод іх — празаік, лаўрэат літаратурнай прэміі аднаго з найстарэйшых часопісаў у Расіі «Сібірскія агні» Уладзімір Злобін, прарэктар Новасібірскага дзяржаўнага тэатральнага інстытута, тэатразнавец Яна Глямбоцкая, а таксама пісьменніца, аўтар некалькіх эксперыментальных мастацкіх твораў Лада Юрчанка. Між тым паведамляецца, што да юбілею вобласці ўжо быў выдадзены зборнік, прысвечаны гісторыі Саюза кампазітараў Новасібірскай вобласці.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

У Малых Бясядах — вялікія бяседы

Цікавае побач. Даследчыку варта памятаць, што заўсёды непадалёку зцішана захоўваюцца залацінкі архіўнай інфармацыі, звязаныя з жыццём знакамітых людзей. Магчыма, раней такія звесткі ўяўляліся малазначнымі, не вартымі ўвагі. Сёння, пасля грунтоўнага асваення асноўных пластоў гістарычных матэрыялаў, іх самадастатковая каштоўнасць значна ўзрасла.

Няўмольны час робіць сваю справу: многае нішчыць, а на тым, што збераглося, прымушае засяродзіць асабліваю ўвагу. Аўтар гэтых радкоў чарговы раз пераканаўся ў справядлівасці сказанага, шчыльна займаючыся архівамі, звязанымі з жыццём і творчасцю Янкі Купалы.

На вячоркі з Янкам Купалам

Неспадзяванай знаходкай стала гісторыя, пераказаная мімаходзь адной з найстарэйшых выкладчыкаў кафедры беларускай філалогіі БДТУ Рэгінай Міксюк. Калега з гумарам прыгадала невялічкі эпизод больш чым 50-гадовай даўнасці са свайго сямейнага жыцця.

Аднойчы вучаніца сярэдняй школы Рэгіна Анкудовіч выконвала хатняе заданне, рыхтавала ўрок па творчасці Янкі Купалы, старанна прагаворвала ўслых асобныя факты біяграфіі паэта. Яе бабуля абірала бульбу і раз-пораз услухвалася ў голас старанніцы-ўнучкі. На стандартнай фразе з падручніка пра сялянскае паходжанне народнага паэта Беларусі раптам ускіпела: «Які ён табе селянін, ён з паноў!»

Далей пачаўся нязвыклы для савецкай гістарыяграфіі аповед Авэліны Іпалітаўны Каспяровіч (у дзявоцтве Прушынскай) пра жыццё на хутары Хлявішча, што на Лагойшчыне, вячоркі ў Малых і Вялікіх Бясядах, куды збіралася моладзь з усяго наваколля.

Але гэтым разам гаворка ішла прыкладна пра 1900 год, калі апавядальніцы ішла чатырнаццатая ці пятнаццатая вясна. Ян Луцэвіч запомніўся ёй па бясядскіх танцах вельмі добра: модны касцюм, накрухмаленая манішка, хромавыя боты. Трымаўся будучы паэт Янка Купала воддаль ад вясковай моладзевай грамады, больш назіраў. Моцна кантраставаў з сялянамі, якія былі ў звычайных сярмягах, босыя, урачыста абуваліся толькі на святы, ды і тое перад уваходам у касцёл, што ў Вялікіх Бясядах.

Малады Ян Луцэвіч чуйна прыслухоўваўся, уважліва ўглядаўся ў святочнае і будзённае жыццё народа. Няма сумнення, што бясядскія вячоркі таксама збіраліся ў душы будучага пісьменніка своеасаблівай калекцыяй эмоцый, уражанняў, фарбаў. Некаторыя з іх, магчыма, адгукнуліся і ў камедыі «Паўлінка» (Санкт-Пецярбург, 1913) — «Сцэнах з шляхоцкага жыцця ў 2-х актах». Напрыклад, у гэтай: «Музыка іграюць польку; усе, апрача старых, танцуюць: Адольф з Паўлінкай, другія госці — хто з кім. За сталом Пранцісь са Сцяпанам частуюцца гарэлкай з пляшкі, якую першы прынёс з сабою». А далей у прыпеўках (а можа, — з ноткамі самаіроніі) абыгрываецца і панская (шляхоцкая) фанабэрыя, і трапнасць народнага гумару:

Адольф
(танцуючы, прытыкае)
Танцовала рыба з ракем,
А пятрушка з пастарнакам,
А цыбуля дзіводала,
Цо пятрушка танцовала.

Паўлінка
(адпяваючы)
А на печы, на лучыне,
Дзеўкі грошы палічылі;
Налічылі паўталера
Дый купілі кавалера.

Янка Купала. 1908 г.

Пад шэпт лістоўніц і піхт

Панскі маёнтак у Малых Бясядах (Вілейскі павет Віленскай губерні) размяшчаўся ў маляўнічай мясцовасці: узгоркі, невялікая рачулка. Акультураная прастора сядзібы выдатна ўпісвалася ў прыродны ландшафт: цудоўны парк са штучным азерцам, што сілкуецца крынічнай вадой, велічныя алеі з сосен, лістоўніц, бальзамічных піхт. У цэнтры архітэктурнага комплексу — двухпавярховы дом з тэрасамі і балконамі. На першым паверсе знаходзімся зімовы парк і танцавальная зала.

У канцы XIX — пачатку XX стст. усё гэта было ўласнасцю Зыгмунта Чаховіча-Ляхавіцкага (1831—1907), удзельніка паўстання 1863—1864 гг., паплечніка Кастуся Каліноўскага. За ўдзел у змагарніцкім руху З. Чаховіч быў асуджаны на 12 гадоў катаргі. Каля 1880 г. вярнуўся на радзіму.

Сям'я Луцэвічаў у 1895—1904 гг. жыла непадалёку — у фальварку Селішча. Янка Купала ў лісце з Кіславодска да Льва Клейнбарта 21 верасня 1928 г. пісаў пра сваё знаёмства з уласнікам Малых Бясяд: «...когда мы жили в Селище, я познакомился с одним польским помещиком Сигизмундом Чеховичем в им<ении> Бесядка Виленск<ого> уезда. Помещик этот был в свое время сослан Муравьевым в Сибирь, но впоследствии вернулся и жил безвыездно в своем имении Бесядках. У него была громадная библиотека, в большинстве из польских книг. Вот тут-то мне и открылся, что называется, клад. Помещик был идеалист, мечтатель».

Паводле Купалавага пераказу, уласна сямейнае жыццё пад дахам сядзібнага дома ў Малых Бясядах было далёка не ідылічным: «...жена у него была настоящая ведьма. Она его держала впроголодь и не давала ему вмешиваться

абсолютно в никакие дела. Так что он даже с женой не встречался. Жил отдельно, куда ему посылались кое-какая пища, ни с кем не встречался, всегда поглощенный книгами»; «Бывал у него я часто, принося ему в благодарность за книги то масла, то сыру, т. к. того, что доставалось ему от жены, на пропитание не хватало».

Купала аддаваў перавагу паэзіі, белетрыстыцы, гісторыі: «Часто он мне выбирал книги для чтения, а иногда я сам просил его таких или других авторов»; «...у него первого я познакомился с нелегальной литературой, больше всего относящейся к польскому восстанию. Были это издания краковские, лондонские, парижские и т. д.». Дзякуючы багатай бібліятэцы былога каліноўца, «ідэаліста і летуценніка», упершыню пазнаёміўся з нелегальнымі выданнямі, гутарыў з гаспадаром пра паўстанне 1863—1864 гг. «Знаёмства з Чаховічам мела велізарнае значэнне для развіцця светапоглядных арыентацый і эстэтычных густаў Купалы» (Галіна Тычко).

Гэтыя старонкі жыцця будучага класіка беларускай літаратуры добра асветлены ў артыкуле Генадзя Кісялёва «Бясядскія шляхі-дарогі» («Нёман», 1984, № 3), сцісла ахарактарызаваны ў энцыклапедычным даведніку «Янка Купала» (1986) і аднайменнай энцыклапедыі (2018, т. 3).

Найбольш вядомая літаратурная інтэрпрэтацыя малабясядскіх сустрэч прадстаўлена ў п'есе Уладзіміра Караткевіча «Калыска чатырох чараўніц», напісанай да 100-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы. Сярод дзеючых асоб у ёй адрэкамендаваны «Зыгмунт (Цыкмун) Чаховіч-Ляхавіцкі — былы паўстанец, цяпер “пан” у Бясядах». З аўтарскай рэмаркі да 2-й карціны драматычнага твора: «Бібліятэка ў флігелі Зыгмунда Чаховіча ў Бясядах. Простыя беленыя сцены, паўкруглыя зверху вокны, канапа, пацёрты дыван, столік, крэслы. Адзіная раскоша — мноства кніг, і патрапаных, і старадаўніх скураных, і ў ціснёных золатам вокладках. Астатняе — пацёртае і нібы прыцярушанае пылам. **Янка Луцэвіч** толькі зайшоў у пакой з пакункам кніг. У пакоі два чалавекі. Сядзяць ля століка. На крэсле малады хлопец **Стафан Каляда**. У фатэлі, накрыты пледом, сам **Зыгмунд Чаховіч**. Яму каля сямідзесяці год».

Гаючая памяць

З пераказу каларытнага апаведу Авэліны Каспяровіч запомнілася фраза «Ён знаўся толькі з панамі, браў

Зыгмунт Чаховіч-Ляхавіцкі. Пачатак XX ст.

у іх кнігі». Атрымліваецца, карыстанне Купалам багатым бібліятэчным зборам Чаховіча было асабліва заўважным і адзначаным ужо сучаснікамі, шараговымі відавочцамі падзей, а не толькі рэтраспектыўна ўстанаўлівалася, інтэрпрэтавалася біёграфамі паэта ў пазнейшыя дзесяцігоддзі XX ст.

І чаму з панамі (у множным ліку), а не толькі з Зыгмунтам Чаховічам? Адказваючы на гэтае пытанне, Рэгіна Міксюк прыгадвала і свае юнацкія гады таксама. Пан Чаховіч для навакольнага людзі атаясамліваўся з палітыкай, нечым таемным, забароненым і змоўніцкім. Больш сімпатычным, а таму асабліва памятным быў пан Валадковіч з Маньыл. Да яго сядзібнага дома вялі прыгожыя алеі з лістоўніц і бэзу. На сядзібе біла крынічка, вада з якой валода-ла гаючымі ўласцівасцямі: лекавала

Авэліна Каспяровіч. 1920-я гг.

вочы. Таму да пана Валадковіча «на лячэнне» ахвотна ехала і заможная шляхта, і просты люд. Пэўна, не абмінаў гэтую славетную мясціну і Янка Купала...

Успаміны Рэгіны Міксюк паступова набывлі адценне скрухі і жалю — амаль нічога не захавалася. Але сённяшнім людзям сталага веку з вакольных вёсак Лагойшчыны яшчэ памятаюцца вячоркі на дыхтоўным бруку сядзібнага дома пана Валадковіча. Тады будавалі на вякі.

Жыццёвы лёс Авэліны Каспяровіч, якая пражыла 86 гадоў, варты асобнай кнігі мемуараў: нарадзіла 13 дзяцей, з якіх выжылі толькі двое (адна з іх Яніна Анкудовіч, маці Рэгіны Міксюк). У сямейным архіве цудам збырогся фотаздымак Авэліны Каспяровіч 1920-х гг., з якога на нас глядзіць запамінальная маладая жанчына часоў нацыянальнага будаўніцтва, апетага аўтарам «Маладой Беларусі». У той час у прасторнай зале сядзібнага дома гаспадара маёнтка ў Малых Бясядах сіламі мясцовай настаўніцкай грамады ставілася неўміручая купалаўская «Паўлінка»...

Пасля пачутых успамінаў думкам было вельмі зацішна і трохі зайздросна. Усё ж здорава мець магчымасць пры добрай нагодзе сказаць: «А мая бабуля танчыла з самім Купалам!»

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

Не каменем ляжаць, а зоркай ззяць

Імя Аляксея Талая і дагэтуль было на слыху ў многіх. Аднак ведалі яго ў асноўным як чалавека, які здзейсніў немагчымае. Падарваўшыся на міне часоў Вялікай Айчыннай вайны, не толькі выжыў, але і без рук і ног дасягнуў найвыдатнейшых спартыўных поспехаў: паралімпіец, рэкардсмен свету і Еўропы па плаванні. Больш дасведчаным было вядома і іншае. З'яўляецца паспяховым бізнесменам, актыўна займаецца грамадскай дзейнасцю. Ды і ў сям'і лад. З прыгажуняй Анастасіяй выходзіць трох дзяцей. Ёсць і сын ад першай жонкі. Аднак па-сапраўднаму пра Аляксея Канстанцінавіча загаварылі, калі адбылося чарговае прысуджэнне Прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне».

Гэтай высокай узнагароды быў ўдасноены і Дабрачынны фонд імя Аляксея Талая. Як адзначана ва Указе Кіраўніка дзяржавы, за асаблівыя заслугі ва ўвасабленні ідэй гуманізму, рэалізацыю дабрачынных праектаў, накіраваных на захаванне гістарычнай памяці і традыцый, падтрымку дзяцей, якія пацярпелі ад ваенных дзеянняў. Не хавалі радасці ўсе. Найперш хто добра ведаў самога Аляксея Талая і яго пачынанні. Па-новаму зірнулі на яго і тыя, хто ва ўсёй паўнаце зразумелі, што гэта за чалавек. Канешне, радаваўся ён і сам. Не хваў гэтага і ў гутарцы з карэспандэнтам БелТА: «Для нас гэта вельмі важна: для мяне і ўсёй нашай каманды, для людзей, якія займаліся грандыёзнымі агульнанацыянальнымі праектамі. У прыватнасці, такія праекты, як «Дзеці Беларусі — ветэранам і будучым пакаленням», гуманітарная місія беларускага народа на Данбас, якую ўзяў на сябе дабрачынны фонд».

А роўных такой ініцыятыве няма. Для ўмацавання «духу нашай краіны», для таго, каб «ўспомніць аб гераічным падзвігу савецкага народа, аб выдатных ветэранах-парызанах». Чаго варта адно гэтае пачынанне! Разам з беларускімі дзецьмі напісана 45 тамоў эсэ. Гэтае ўнікальнае калектыўнае выданне і было ўручана Прэзідэнту Беларусі Аляксандру Лукашэнку.

Несумненна, у некаторых з'явілася і думка: а чаму б не выдаць кнігу пра самога Аляксея Канстанцінавіча? Толькі мала хто здагадаўся, што яна на падыходзе ў Выдавецкім доме «Звязда» — «Нязломны Аляксей Талай» Валерыя Сцяцко. Сам герой яе (не толькі як галоўны персанаж, але і як чалавек найвыдатнейшай смеласці, доблесці, самаадданасці, якому хоць ганаровае званне Герой Беларусі прысуджай) у пачатку гаворыць аб тым, пра што гэты аповед: «В этой книге собраны рассказы близких мне людей. Тех, кто спасал мою жизнь, кто поддерживает меня на моем пути. Кроме одного человека — моего отца. Он никогда не давал интервью, не рассказывал, как лично он пережил страшное для нашей семьи время. Не делился, как тяжело ему было видеть своего сына, порванного на части, и как потом он гордился всеми его достижениями. И даже для первой книги о своем сыне он не сделал исключения. Не потому, что ему было все равно (это невозможно). А потому, что он был настоящим крепким мужчиной и не допускал даже мысли, что кто-то может увидеть или почувствовать его слабость и боль».

Прачытаў гэты ўступ-зварот да чытача і далей, каб ён прагучаў цалкам. У першую чаргу для тых, хто пакуль у развазе, ці прыдбаць кнігу для ўласнай бібліятэкі.

знаходзілі і раней. Выклікаць бы своечасова мінёраў...

Я не пра тое, каб шукаць вінаватых. Ды яшчэ на такім значным часавым прамежку ад трагедыі. Пра іншае хачу сказаць. Тое, што адбылося з Аляксеем Талаем — яшчэ адно сведчанне, наколькі... Прабачце, магчыма, такое параўнанне будзе і няўдалае. Тым не менш не абысціся без усведамлення таго, як лёгка вайну развязаць і як цяжка скончыць. У тым сэнсе, што яна пастаянна будзе нагадваць аб сабе не толькі смерцамі загінулых, але стане падкрэўжэннем і да тых, хто не мае да яе ніякага дачынення. Тым самым і яны, не здагадваючыся аб гэтым, таксама могуць стаць удзельнікамі вайны. Як станавіліся імі дзясяткі, сотні пасляваенных хлапчукоў, а зрэдку і дзяўчатак, якія падрываліся на мінах, снарадах. Часам і з-за звычайнай цікаўнасці, што вядзе да неасцярожнасці.

Уражанне аб тым, наколькі Аляксей Талай выключны чалавек, узмацняецца дзякуючы багатаму ілюстрацыйнаму матэрыялу ў кнізе. Змешчаныя як здымкі таго, даўняга Лёшы, Аляксея, часам і чорна-белыя. Аднак і сярод цяперашніх каляровых таксама можна напаткаць такія. Яны — як напамін. Каляровыя нагадваюць: жыццё Аляксея Талая працягваецца. Ён выстаў! Не зламаўся!

Паміж здымкамі прамежак не толькі ў шмат гадоў — нават дзесяцігоддзяў. Паміж імі бестурботныя дні і дні, напоўненыя трывогай. Адкрытая радасць і боль... Ён і не адкрыты, і не непрыхаваны. Бадай, асабліва адчувальны тымі, хто, дзякуючы апаведу, уважліва сочыць за лёсам Аляксея, перагортвае старонкі яго жыцця, поўныя драматызму і адначасова аптымізму. Не па сабе становіцца, што бяда напаткала такога цудоўнага чалавека. Аднак уважлівей узіраешся ў яго сённяшняга і разумееш, што сам ён даўно ўжо менш задумваецца над тым, як было. Ён цалкам жыве сённяшнім, а сённяшняе для яго — усведамленне, што, страціўшы многае, не страціў галоўнае. Веры ў самога сябе. А з ёю з'явілася і ўпэўненасць, што сваёй верай, упэўненасцю можна (і трэба!) дапамагаць іншым. Таму на гэтых каляровых здымках ён такі сонечны, аптымістычны, усмешлівы. Гэта не пазіраванне перад фотаапаратам. Гэта пастаянны яго стан душы.

У жыцці Аляксея Талая важна і яго матывацыйнае спікерства. А такі спікер — чалавек, які, вылучаючы сваю энергію на іншых, стымулюе іх не толькі да пастаноўкі важных мэт, але і да паспяховага дасягнення задуманага. Да месца ў гэтым апаведзе і падраздзел «Правіла жыцця Аляксея Талая». Ён, як падаецца, найперш прыдасца тым, хто ў нечым расчароваўся. Апынуўся на шляху нялёгкіх і няпростых сумненняў і разваг. А то і збіўся з правільнай жыццёвай дарогі. Ступіў на хісткую кладку, якая наўрад ці прывядзе да чагосьці добрага.

У такім выпадку вельмі патрэбны канкрэтныя парадкі чалавека не проста вопытнага, а і такога, у чым жыццё таксама ставала складаных момантаў, але ён выстаў, выжыў. Ды і не проста выстаў і выжыў, а дасягнуў таго, на што здольны не кожны. Хоць такой цаной, якую б іншым лепш не плаціць. А таму яшчэ большая карысць ад яго парад, што неабходна рабіць, каб чалавекам быць. Гэтыя правілы не такія і складаныя, калі да іх паставіцца з разуменнем. А яшчэ лепш з усведамленнем, што яны не толькі для цябе самога важныя, а іншым прыдадзецца. Ва ўсякім разе дапамогуць тваім блізкім заўважыць, што ты выпростваешся душой і дабрэш сэрцам. Вось яго маральны кодэкс: «Маліцеся, каб больш ні з кім нічога падобнага

не адбывалася», «Той свет існуе, і да яго трэба быць гатовым», «Жанчыны любяць моцных мужчын», «Сапраўдная дружба з маленства», «Не дайце затушыць свой агонь».

Апошнія правіла Аляксея Талая, на маю думку, асабліва істотнае: «Нікому не позволяйте потушить огонь вашей души, погасить вашу звезду. Никому и никогда. Верьте в себя и свои силы. Только вы можете решить, кем вам быть и куда двигаться — камнем лежать или гореть звездой».

Пры знаёстве з гэтай кнігай у памяці міжволі ажывае «Аповесць пра сапраўднага чалавека» Барыса Палявога, што расказвае пра легендарнага савецкага лётчыка Аляксея Марэсьева, які ў Вялікую Айчынную вайну застаўся без ног, ды не расставіўся са штурвалам самалёта. Не збіраўся параўноўваць мастакоўскія вартасці гэтых твораў. Усё ж Барыс Палявой быў ужо вопытным празаікам. Напрошваецца іншая паралель. У час напісання «Аповесці...», як мне здаецца, не магла не ўзнікнуць думка, каб хоць намёкам сказаць пра тое, што выкажу я. Як бы там ні было, а Марэсьева сам Усявышні аберагаў. Як, дарэчы, і Аляксея Талая. Аднак шмат значыла і іх сіла волі. Жаданне не проста выжыць. А застацца Чалавекам. Тым не менш праўдзіва сказана ў адной з песень у выкананні ансамбля «Любэ»: «А любовь, она там, где всегда и сейчас // Всё зависит от Бога и немного от нас...» Як і тое, што паўтараецца ў канцы прыпеву: «От нас!»

Кніга «Нязломны Аляксей Талай» Валерыя Сцяцко выйшла ў серыі «Адрасы Беларусі ў свеце» і стала восьмай у гэтай бібліятэцы Выдавецкага дома «Звязда» пра нашых суайчыннікаў, якія праславіліся далёка за межамі Бацькаўшчыны. Праўда, тыя, хто знаёмы з гэтымі кнігамі, скажа, што ранейшыя мастацка-дакументальныя аповеды тычыліся тых, хто, за рэдкім выключэннем, не з'яўляўся

Не па сабе становіцца, што бяда напаткала такога цудоўнага чалавека. Аднак уважлівай узіраешся ў яго сённяшняга і разумееш, што сам ён даўно ўжо менш задумваецца над тым, як было. Ён цалкам жыве сённяшнім, а сённяшняе для яго — што, страціўшы многае, не страціў галоўнае. Веры ў самога сябе. А з ёю з'явілася і ўпэўненасць, што сваёй верай, упэўненасцю можна (і трэба!) дапамагаць іншым. Таму на гэтых каляровых здымках ён такі сонечны, аптымістычны, усмешлівы. Гэта не пазіраванне перад фотаапаратам. Гэта пастаянны яго стан душы.

нашым сучаснікам, у асноўным жыву ў розныя часы, у іншыя эпохі. Сапраўды, на першы погляд, яна не ўпісваецца ў серыю. Калі ж добра разважыць, то «Нязломны Аляксей Талай» годна пашырае межы «Адрасоў...», ствараючы добры прэцэдэнт. Чаму б не зрабіць гэтую бібліятэку міжвыдавецкай. З такім разлікам, каб штогод у ёй з'яўлялася па некалькі кніг пра нашых самых адметных сучаснікаў, за якіх беларусам не сорамна ў свеце. Пра тых, хто даказвае, што ёсць такая краіна — Беларусь. У якой многаму можна вучыцца. Ды і трэба гэта рабіць. Пры адзінай, але адначасова вельмі важнай умове: не вучыць нас, як трэба жыць.

Галіна СІДОРЧЫК

Гайда ў дзяцінства!

Казкі на любы густ

Пакінуўшы свет фантастыкі, варта звярнуцца да неўміручага, даўняга жанру казкі. Генадзь Аўласенка прапаноўвае юнаму чытачу пазнаёміцца з «Казкамі дзядулі Дняпра». Кніга ў першую чаргу падкупляе формай і манерай падачы — чытачы на старонках выдання знойдуць шмат карыснай і цікавай інфармацыі. Прычым не толькі непасрэдна ў казках, але і ў даведках па гісторыі, біялогіі, географіі. Казкі ў кнізе — на любы густ: пра звяроў і птушак, пра рыб і нават пра расліны.

«Хочаце — верце, хочаце — не, але большасць з гэтых казак раскажаў мне Дняпро. Так, так, менавіта Дняпро, самая вялікая і знакамітая беларуская рака! Вы, магчыма, мне не паверыце і скажаце, што рэкі не размаўляюць. Што ж, у жыцці яно, магчыма, і так, а вось у казках могуць размаўляць не толькі жывёлы альбо расліны, а нават рэкі, азёры, вялізныя камяні-валуны. А каб пачуць іх — трэба проста любіць казкі. А яшчэ трэба вельмі любіць нашу беларускую прыроду за яе казаную прыгажосць і непаўторнасць». Ужо з першай старонкі дзядуля Дняпро быццам шэпча табе на вушка сваім магічным шэптам і заклікае паслухаць яго казкі.

Героямі казак выступаюць «дзеці матухны прыроды». Гэта і плоткі — вясёлыя малодкі, і сом-агароднік, і Мураш-лайдак, і ганарлівая кветка, і жук-алень. Усяго прапануецца 21 казка, але ў кожнай свае героі, глыбокі сэнс і глеба для аналізу. А калі чытачу не ўдалося ўсё ж зразумець і ўзяць для сябе сэнсавы зернейка з твора, Генадзь Аўласенка дапамагае і напрыканцы кнігі дае пэўную наводку для роздуму ці вылучае галоўнае.

Так, напрыклад, у казцы «Тры раўчкі» раскажваецца, як жэўжыкі-раўчкі, прачнуўшыся вясной пад снегам, вырашылі бегчы да рэчкі-невялічкі. Два з іх, злучыўшыся, паспяхова дасягнулі сваёй мэты, а трэці ўзяў планку вышэйшую — вырашыў адзін бегчы да мора-акіяна, пагардліва адмовіўшы двум раўчукам. І ў выніку трапіў у лужыну. Генадзь Аўласенка рэфлексуе: «Вось такая была першая казка, якую раскажаў мне дзядуля Дняпро. А яна, да ўсяго іншага, яшчэ і павучальная, бо апавядае пра сяброўства, пра тое, што разам з сапраўдным сябрам усе цяжкасці і перашкоды куды лягчэй пераадолюваць. А вось калі ты сябраваць не ўмееш і наогул сябе вышэй за іншых ставіш — можа здарыцца з табой тое ж, што здарылася з трэцім раўчуком».

Калі сэнс твора на паверхні, аўтар не раскрывае яго пасля, а прапаноўвае чытачу падумаць: «І ў гэтай казцы таксама павучальны момант маецца. А які — вы і самі пра гэта здагадаецеся, калі добра падумаеце». Яскравыя апаведы ў спалучэнні з цікавымі звесткамі ў даведках цудоўна дапаўняюць маляўнічыя ілюстрацыі мастачкі Святланы Стахоўскай. Малюнкi ў кнізе шыкоўныя — цудоўна перадаюць шырокую палітру эмоцый персанажаў,

дакладна адпавядаюць сюжэту, дзякуючы насычанасці колераў, дораць чытачу добры настрой і акунаюць яго ў акварэльны фантастычны свет беларускай прыроды.

Народная мудрасць і нечаканая развязка

Пазнаёміўшыся з дзівосным прыродным казаным светам, варта звярнуцца да беларускага фальклору. З ім чытача знаёміць цудоўнае выданне «Беларускія народныя казкі ў апрацоўцы Якуба Коласа». Кніга змяшчае творы, падрыхтаваныя песняром у 1922—1940 гг.: «Каза ў арэхах», «Зайкава хатка», «Як пеўнік ратаваў курачку», «Пчала і шэршань», «Дудар», «Не вытрымаў». У іх чытач знойдзе і народную мудрасць, і гумар, і востры неспрадак-зальны сюжэт, і нечаканую развязку. Нават знаёмыя сюжэты ў апрацоўцы Якуба Коласа інтэрпрэтуюцца абсалютна па-іншаму. Адзін сюжэт можа мець і некалькі варыянтаў заканчэння.

Напрыклад, казка «Як пеўнік ратаваў курачку» помніцца тым, што ў курачкі ў горле засела зярнятка, пеўнік рушыў па дапамогу і прынёс масла, якое дапамагло сяброўцы праглынуць зерне. Як звычайна, канец аптымістычны. Якуб Колас прапаноўвае больш рэалістычную версію казкі. Па дапамогу пеўнік пабег спачатку да мора, потым да япручка, дуба, ліпы, дзяўчат, пастухоў, касцоў, ара-тага, каваля... «Араты адрэзаў хлеба.

Касцы наеліся хлеба, травы накілі. Кароўкі, наеўшыся сена, малачка далі. Дзяўчаты напіліся малака, вянок звільі. Ліпа, узяўшы вянок, пояс дала. Дуб, дастаўшы пояс, даў жолуд. Япручок, з'еўшы жолуд, ікол даў. Мора, узяўшы ікол, вады дало. Бяжыць пеўнік з вадою на бабовішча. Паглядзеў — аж ад куркі адны толькі костачкі засталіся...» Не выратавала курачку «хуткая» дапамога.

Нельга не пасмяяцца з казкі «Пчала і шэршань», канец якой, дарэчы, таксама больш рэалістычны. Шэршань прапанаваў пчале ажаніцца. Яна ў адказ на гэта прапанавала запасціся ўдосталь мёдам, а на восень справіць вяселле. Так і

лета прайшло: пчолка плённа мёд збірала, а шэршань-гультай усё лета прагуляў. Прыйшла восень. Пчолка пытаецца ў шэршню, ці будзе жаніцьба, а ён адказвае: «Не лезь, бо ўдавою застанешся».

Варта звярнуць асаблівую ўвагу на ілюстрацыі да выдання, якія выканаў мастак Алег Грубін. Яны не проста дапаўняюць сюжэт казак, а цалкам яго адлюстроўваюць. Адчыннеца акенца, а ў ім замест казаніцы — яркасажэжныя малюнкi. Дадайце кроплю фантазіі — і героі ў іх ажываюць, малюнкi ператвараюцца ў сапраўдныя мультфільмы. Разнастайныя па тэматыцы, казкі знаёмяць чытача з багатым беларускім фальклорам, са светаўспрыманням нашых продкаў. Выданне ўяўляе сабой цудоўнае сугучча аўтарскай інтэрпрэтацыі і яркага ілюстратывага рада, які толькі ўзмацняе ўражанні ад прачытанага.

Кніжныя навінкі Выдавецкага дома «Звязда» здольныя задаволіць любы густ чытача. Яны розныя, непаўторныя, кожная валодае сваёй магіяй, сюжэтнай накіраванасцю, але ўсіх аб'ядноўвае адна мэта. Дзіцячыя кнігі карысныя як юнай аўдыторыі (каб развіваць фантазію, цікава займаць час у прыгодах і падарожжах, знаёміцца са светам прыроды, фальклорам), так і дарослым чытачам — каб праз прызму пражытага яшчэ раз асэнсаваць тыя ці іншыя рэчы, суаднесці з рэчаіснасцю і зрабіць высновы ці проста адпачыць ад працоўных будняў і тэлепартавацца ў дзяцінства.

У падарожжа разам з прынцэсай

У жанры фэнтэзі створана кніга Наталлі Пусцільнік-Марчук «Асцярожна, злыя пярэваратні!». Гэта чацвёртае па ліку выданне з серыі, якую аб'ядноўвае адно: кожны твор раскажвае пра незвычайныя прыгоды прынцэсы Дыядоры — яркай, непаўторнай гераіні, якая дзякуючы сваёй прывабнасці нікога не можа пакінуць раўнадушным. З энергічнай і дзейнай прынцэсай Дыядорай нават за дзень здараецца столькі прыгод, што абдынаць іх у адным творы проста немагчыма. Таму яны сабраны ў чатырох раманах. Чаму гобліны злосныя, калі яны такія маленькія і злэныя, можна прачытаць у кнізе «Асцярожна, злыя гобліны!». Як прынцэсе ўдалося ўзняць на вышыню рэпутацыю злосных вампіраў, пасварыцца з прывідамі Цёмнага Лесу і прымусіць Бобіна Тутта звольніцца з разбойнікаў, можна даведацца з кнігі «Асцярожна, злыя вампіры!».

«Нуда, страшная, ліпкая і цягучая, ужо ахінала прынцэсу, якая і пяці хвілін не магла пражыць без прыгод», — так пачынаецца новы раман. Дзяўчына трапляе ў загадкавую і таемнічую арганізацыю каралеўства ЭфБіАй, дзе служыць самай небяспечнай і разумнай дэтэктывы-пярэваратні. Каманда дэтэктываў, ідучы па следзе ў пошуках выкрадзенага рэдкага артэфакта, апынаецца ў горадзе Фарыжы, дзе сходзяцца ўсе шляхі паляўнічых за каштоўным і таямнічым прадметам. На шляху да Фарыжа прынцэса знаёміцца з агентамі Генрыхам і Гертрудай, Фраарам, Грарам і Рарам, а таксама з Дон Жумазам і Сіняй Барадой. У рамана сустракаецца многа персанажаў і назваў, якія чытач мог чуць раней. Але так толькі здаецца. У няспынай дынаміцы сюжэта новыя героі з'яўляюцца так хутка, што часам можна не паспець зразумець, адкуль яны ўзяліся. Таму, трапляючы ў падарожжа разам з Дыядорай, чытач увесь час павінен быць «у тонусе», каб паспець за шалёнай прынцэсай.

Дыядора трапляе ў «Пернікавую хатку» ведзьмаў, знаёміцца са знакамітай бабуляй Эйфай і шматлікімі іншымі персанажамі. Злосныя пярэваратні становяцца не менш небяспечнымі і злымі бабулямі, а Дыядора — Чырвонай Шапачкай. Пры чым тут Чырвоная Шапачка? Чытач зможа зразумець сам, адкрыўшы кнігу.

Напрыканцы твора Наталлі Пусцільнік-Марчук інтрыгуе чытача: «Куды занёс даведнік Дыядору — зусім іншая гісторыя. А гэтая скончылася. Калі хочаце даведацца, куды менавіта трапіла Дыядора, то знайдзіце ў Фарыжы або дзе-небудзь бліжэй кнігу «Асцярожна, злыя ведзьмы!», адкрыўце першую старонку, пакладзіце вялікі палец на чырвоную закротку, і пачнецца ваша падарожжа разам з прынцэсай...» Гэта значыць, што прыгоды не заканчваюцца.

Янусь МАЛЕЦ

Зімовыя парадоксы

(Дыптых)

1
 Ізноў на пару дзён зіма,
 А там — глядзіш — яе няма!
 З'ядуць заходнія вятры
 На тыдні два, а можа, тры.

З чырвоным носам снегавік
 Будзе глядзець на чарнавік
 І, аслабела, разбіраць,
 Што ўзнёслае хацеў сказаць.

І зноў пачне гадаць народ,
 Ці будзе снежным Новы год?

2
 А дзе зіма?! Прапала, блін...
 Стаю, гляджу ў акно адзін,
 На сэрцы ад чагось пагана...
 «Калі ўжо пойдзеш па смятану?!» —
 Гукае жонка нечакана.

На кухні ёй не да зімы,
 Глядзець не хоча на дамы,
 На неба сінь і на дымы,
 І ў тым няма яе віны:
 Гатуе драныя бліны!

Анатооль ЗЭКАЎ

Час-назіральнік

Сам час за намі сочыць
 З праменнай вышыні,
 Як падрастаюць дрэвы,
 Народы, людзі, дні.

Мікола БУСЬКО

Ці хочаш, ці не хочаш,
 Ды з вышыні на нас
 Адвеку косіць вочы,
 Нібы шпіён той, час.
 То забяжыць ён злева,
 А то ва ўпор зірне,
 Ці падрастаюць дрэвы
 У нашай старане.

Бывае, зойдзе здаду,
 Адкуль глядзіць як след,
 Ці пад яго наглядам
 Складае верш паэт,
 Ці так і тое піша,
 Ці ўдосталь глыбіні,
 Каб падрасцалі вышай
 Народы, людзі, дні.
 Пільнуе ўдзень і ўночы,
 Свой навастрыўшы зрок,
 Каб аніхто не збочыў
 Ні на паўкроку ўбок.
 Так з году ў год увішна
 Шчыруе вартаўнік:
 Каб дзень не ўбіўся лішні,
 Патрэбны —

каб не знік...

Мой Парнас

Хаціна бабулькі Параскі —
 Мой самы высокі Парнас.

Сяргей ПАНІЗНІК

Якія б ні баялі казкі,
 Ды боскі Алімп не для нас.
 Хаціна бабулькі Параскі —
 Мой самы высокі Парнас.

І, можа, не столькі хаціна,
 А печ —
 Больш дакладна, чарэнь —
 Дзе я, так разлёгшыся чынна,
 Прышпорваю рыфмы штодзень.

Снуюцца радкі як вяроўкі...
 Няпростая ўсё-такі рэч!
 Паесці спушчыся — і зноўку,
 Як кот той, сігаю на печ.

Пішу — і так складна выходзіць,
 Аж дзіву даецца Пегас.

...Бабулька ж адна ў агародзе
 Агорвае грады ў той час.

Мікола КАМАРОЎСКІ

Хто даўмеўся?

Усё праходзіць, усё мінаецца:

Смутак,
 радасць,
 любоў,
 гады...
 Толькі ў студню сцюдзёнай раніцай
 Ціха падаюць жалуды...

Што ж так сэрца,
 як ліст, трапечача?..
 Зачарпну я вядро вады.
 І душа, нібы студня, свеціцца.
 Ціха падаюць жалуды...

Міхась БАШЛАКОЎ

Часта думаю: хто ўсё ж даўмеўся
 Пасадзіць па-над студняю дуб?
 Іншых не адшукалася месцаў?
 Тут жа чэрпаюць людзі ваду...
 Зрэшты, хто б ні быў аўтарам дуба,
 Больш трывожаць мяне жалуды,
 Бо з прычыны гніення іх, думаю,
 Пагаршаецца якасць вады.
 Слой за слоём гадамі кладзецца...
 Узнікае для роздуму факт:
 Як нап'юся са студні, то сэрца
 Так трапеч! Намёк на інфаркт...
 Пашукаю, грабар мо дзе стрэціцца,
 Чысціць студню бяжыць хай сюды —
 І душа, і калодзеж засвецяцца...

Нарабілі вы спраў, жалуды!

Лёля БАГДАНОВІЧ

Несур'ёзны Дзед Мароз...

Дзед Мароз, напэўна, спіць
 Альбо заблудзіўся —
 Над ракой туман стаіць,
 Новы год не спіўся.

Мокнуць ёлкі і бярозы,
 На дарогах лужыны.
 Нейкі дзед наш несур'ёзны,
 Хоць такі заслужаны...

Зоя НАВАЕНКА

Без снежнай бабы зіма не зіма

Працавала я некалі ў рана. Прыехала ў адну з лепельскіх школ правяраць планы настаўнікаў. У адной з настаўніц пачатковых класаў прачытала план на ўрок фізкультуры: 1. Скачаць камы са снегу для бабы. 2. Качаць бабу. 3. Ставіць бабу... Я не ведала, як паставіцца да такога плана, але вырашыла, што ў настаўніцы быў добры намер парадаваць дзяцей, і ніякай крытыкі ў свой «талмуд» не запісала. А калі са смехам распавядала пра план сяброўцы, яна мне сказала вось такую гісторыю.

Толя з татам і мамай прыехалі жыць на радзіму таты. У Беларусь. Снег мама і Толя ўбачылі ўпершыню, бо хлопчык з'явіўся на свет у далёкай сонечнай краіне мамы.

Пад Новы год сям'я збіралася паехаць да бабулі, якая жыла ў вёсцы. Але мама дзяжурыла ў бальніцы, і Толя з татам паехалі без яе. А калі вярнуліся, маці спытала:

— Ну, як з'ездзілі?

— Ой, мама, — закрычаў Толя, — весела было! Мы бабу па снезе качалі, качалі, потым паставілі. Сусед хацеў ёй на галаву вядро надзець, але тата знайшоў дзедаў драны капялюш, і ён так падышоў бабе! Смешна было!

Мама Толі спалохана паглядзела на мужа:

— Што-о... што ён кажа? А ты дзе быў, пра што думаў?

— О! Я знайшоў мятлу і даў бабе ў рукі.

— А ты не звар'яцеў? Ці ў вас так прынята пад Новы год абыходзіцца з маці?

— З якой маці? — спытаў муж і, убачыўшы яе твар, пакаціўся са смеху.

— Снежную бабу мы ляпілі, снежную! Паглядзі ў акно. Перад другім пад'ездам дзеці паставілі. Толькі ў горадзе завуць гэтую асобу Снегавіком, а ў вёсцы спрад-веку Снежнай бабай. Я і цябе навучу качаць снежную бабу.

— Ой, тата, сапраўды? Пойдзем?..

...Але! І на Каляды, і на Новы год у розных кутках Беларусі ляпілі і лепяць снежных баб для пацехі, для вяслля, на радасць малым.

А фанабэрысты гарадскі снегавік ці пара бабе? У яе і нос ярчэй, і адзенне з бабуліных скрыняў бывае цікавае, а пра вочы з чорных пячых вугольчыкаў і казаць няма чаго: у вялікім горадзе дзе ты іх знойдзеш?..

Ёсць яшчэ шанс на вершы, на лета і на жыццё

Якія яны, Таццяны? Кажуць, што гэтае імя вымагае ад свайго носьбіта рашучасці, мужнасці, сур'ёзнасці ва ўсім... і пэўнай лірычнасці ды, магчыма, наіўнасці. З нагоды Таццянінага дня да ўвагі чытачоў творчасць паэтэс з гэтым імем.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

* * *

На зялёным лузе паліто,
Лёгкая шчаслівая пасадка.
Акрыляла радасць з матылём
І ляціць у лужыну пальчатка.

Не, не варухнуся... не крану.
Дзе жыццё — падман, дзе сон — надзея.
Я чужы міраж не ўскалыхну.
Мне самой цікава: хто я? дзе я?

Бо сапраўднай можа быць туга,
Ад яе нутро трасе нажарам.
Ініае як мёртвая рака...
Толькі ўяўнае даецца дарам.

На падманым лузе паліто...
Пасядзі матыль ды патрымайся,
Калі радасць ёсць, то ўсё нішто.
Адпачы, даруй сабе, не кайся.

* * *

Б'е ў шыбы залева,
Ледзяным бізуном па плячах,
Па чужых,
Бо сваіх я не бачу...
І гудзе, і раве па начах,
Рэжа слых...
Як Варгін, «ходзіць» дрэва —
Кіпцюрамі-галлём рэжа шкло.
Сон ідзе... не іначай
Злы ўздых...
Нерухома ляжу...
Ці прывід, ці падман — усё адно.
Б'е адчай,
Я знямела крычу... і лячу
...як хачу
...і маўчу...

* * *

Грэюць узімку хатнія рэчы,
Лепшы час прымірыцца з сабой.
І гараць успаміны ў печы,
Што з'явіліся ўслед за тугой.

Цяжка стогнуць, трашчаць думкі-дровы,
Вугалёк чырванее ў агні.
Хай жа добрае спраўдзіцца з новай,
З нечай моцнай і шчырай любві!

З варажбою па іскрах-падманках!
Зорам-крозам паверыць лягчэй!
Вецер сумна п'е калыханкі...
Сэрцу цёпла — жаданні святлей!

Таццяна ЛАПЦЁНАК

* * *

Нітка павучка пад маім фота
з дзяцінства.
Літара С на паверхні кавы.

Свет не маўчыць.
Глядзіш на свет — і што бачыш:
ён таварышуе з табой?
нейтральны?
спакойны?
спагадны?

Сіняя-сіняя раніца —
і сэрца стукае
з косткава-скураной абалонкі.
«Сябры — тыя, з кім
не страшна быць самім сабой.
Такіх няма.

* * *

Шэры свет,
асвечаны ў срэбны
імжой,
туманамі,
зморазю,
а
шэрань
белая...

Маё навагоддзе

крылы снегу
з неба... у неба
целюць з целаў...
полаг:
цела з цэлага —
ў дроб!
вецер — хлоп! —
захлопвае слых:
ты ляціш!

Таццяна СІВЕЦ

* * *

Мы — дзеці 80-х...
Дзеці кукурузы,
скрадзенай на калгасным полі...
Дзеці бацькоў, якія працавалі з ранку да ночы,
Унукі дзядоў, што казалі:
«Абы не было вайны...»
У нашых мабільніках —
Галасы ўсясвету,
У нашых галовах — словы на іншых мовах.
Наша мова — куфар, які адчыняем на свята,
Наша вера — свята,
што згадваецца пад вечар.

Мы — дзеці 80-х — так праглі вырасці,
Так хацелі, каб нашы бацькі ганарыліся намі...
Мы выраслі.
Нашыя дзеці сягоння
Вучаць розныя мовы,
Ды нас чамусьці не разумеюць,
Нашыя маці кажуць:

«Найлепей не выпінайся...»
Мы — дзеці 80-х — марым пра будучыню
І не заўважаем таго, што будучыня
Наступіла.

* * *

З тых, хто мяне калечыў,
Горад не класці, ды можна сабраць паўвёскі...
Дзе ж тыя зімы горкія,
Дзе самотныя тыя вёсны?...
З часам чамусь ярчэюць дзядоў абліччы...
І ў лістападзе кожным я чую —
Клічуць...
Клічуць мяне дзядулі, Іван ды Фёдар,
Кажуць адзін аднаму:
«Ну, ты бачыў, якая гордая!...»
Бабулі ківаюць са скрухай:
«Дзетка, не трэба гэтак...»

...Імён не згадаю, ды помню найменні кветак.
Помню, як пахлі флоксы летам маім далёкім...
Госпадзі, я здала ПЛР!
Мне ўжо можна на борт твайго самалёта...

* * *

Так, нічога ўжо аніколі не будзе ранейшым, і...
Так, і вершы... Калі яны будуць,
хворыя тыя вершы...
Я задыхаюся праз сто метраў...
Ды крочу, пешкі...
Ты мне кажаш, што ўсе мы — пешкі —
у гульні, што ніяк не скончыцца,

не завершыцца...
Ты мне кажаш, што пешкаю нават лепей...
Толькі ведаеш...
Калі гэтай...
Доўгай зімою мы нат у вясну не верылі,
а яна — паглядзі! — прыйшла,
пазірае дзяўчом даверлівым...
Значыць, ёсць яшчэ шанс на вершы,
на лета
і на жыццё.

Таццяна ПРАТАСЕВІЧ

Васількі

Да валошак васількі
Моўчкі праглі напраткі
Дацягнуцца і расці — пераплесціся.

Толькі лёс, відаць, такі —
Іх па жыцце астраўкі,
А валошкам на палях расці-весціся.

Да нябёсаў васількі
Свае вочы праз вякі
Падымаюць і сінець небу зноў да іх.

Ну, а неба да ракі
ўсё імкнецца напраткі.
Сіняя хмарка з дажджом паліе малых.

Я пасею васілёк
Розных колераў. Здалёк
Будзе небу бачны ён — хай любуецца.

А пасею — дам зарок
З мірам неба не знарок.
Гэта дзіўны васілёк. І ўсё збудзецца.

* * *

У штучныя кветкі ваду наліваючы,
А пры сабе адчай маючы —
Кветкі пускаюць карэнні —
У стрыжні живога — цені
прачынаюцца...

* * *

Кветка кахання выцягне сокі.
Сэрцу сухому кахання не трэба —
Выратаванне ў вышэйшай любові.

* * *

Вершы снуюць у паветры
У пошуках слухача.
Завершыць іх, пэўна, варта,
Інакш яны замаўчаць.
Агучыць не хочаш словам
Рытмічных адзінак вальс? —
Вам гэта здалося не новым? —
Значыць, яны не для вас.
Між іншых сваіх заняткаў,
Натхненне калі сарвеш,
За слова цягні, як за нітку.
І з'явіцца новы верш.

Таццяна МУШЫНСКАЯ

* * *

Прастора душы падобная
На акустычную прастору.
І нечыя словы жывуць у ёй
Шматгалосым рэхам.
Злыя — джаляць як восы,
Пагардлівыя —
Сыкаюць па-змяінаму.
А добрыя і шчырыя
Ахінаюць ад нягод і сіверу
Белым крылом анёла.

* * *

Я люблю бяздонных людзей,
Я люблю іх — і так спасцігаю.
Тайнай повяззю вершаў і сноў
Свет уласны і іх спалучаю.

Таццяна БАРЫСЮК

Рубаі

* * *

Крануў пульсуючую скронь
стваральны шквалісты агонь.
Малю, хай не кранецца вершаў
перадсмяротная агонія.

* * *

Я вясенняй вішнёвай парою
апранаю прыгожыя строі.
Перапісвае долю нанова
зорны час уваскрэшання мрояў.

Першаму кахання

Толькі ты несапраўднай пяшчотай сваёю
мяне робіш адразу шчаслівай такою:
як прымрою твой вобраз,
усмешку і словы —
не іду па зямлі, а плыву па-над ёю...

Хайку пра лёс

Аскепкі клею,
а швы мажу золатам
сноў-успамінаў.

Танка

Запамінаю
ўсходы, заходы сонца.
Бо на тым свеце
мяне будзе саграваць
сон-настальгія па іх.

«Добра расце беларуская проза...»

Як прывітанне ад даўняга сябра

Сёння, 28 студзеня, — 100 гадоў з дня нараджэння рускага літаратуразнаўца, літаратурнага крытыка, доктара філалагічных навук Аляксандра Аўчарэнкі (1922—1988). Імя чалавека, вучонага, публіцыста, аднаго з самых яркіх даследчыкаў савецкай літаратуры трымаюць у памяці і ў Беларусі. У бібліяграфіі прац Аляксандра Іванавіча асаблівае месца займаюць яго артыкулы, манаграфіі, дзе размова ідзе пра здабыткі беларускай літаратуры.

Хаця б для «літаратуразнаўчай ста-
тыстыкі» — прозвішчы тых белару-
скіх пісьменнікаў, каго ён, спецыяліст
па творчасці Максіма Горкага, Міхаіла
Шолахава, Леаніда Лявонава, згадаў
у сваіх працах: Іван Мележ, Іван
Шамякін, Янка Брыль, Янка Купала,
Якуб Колас, Кузьма Чорны, Кандрат
Крапіва, Піліп Пестрак, Максім Танк,
Андрэй Макаёнак, Пятрусь Броўка,
Міхась Лынькоў, Аркадзь Куляшоў,
Васіль Быкаў, Іван Навуменка, Алесь
Адамовіч, Алесь Асіпенка, Мікола
Лобан, Іван Чыгрынаў, Лідзія Арабей,
Міхась Стральцоў, Анатоль Кудравец,
Аляксей Карпюк, Уладзімір Караткевіч,
Макар Паслядовіч, Уладзімір Шахавец,
Алена Васілевіч, Лідзія Арабей, Іван
Пташнікаў, Барыс Сачанка, Алесь
Савіцкі, Вячаслаў Адамчык, Мікола
Капыловіч, Валянцін Мыслівец, Алесь
Крыга, Іван Сяркоў, Уладзімір Карпаў,
Аляксей Кулакоўскі... Пералік падаецца
бясконцым.

Здаецца, ён, маскоўскі мэтр, ведаў
усё, што адбываецца ў беларускай
нацыянальнай літаратуры. І зусім
не выпадковымі падаюцца дзве кнігі
Аляксандра Аўчарэнкі пра беларускую
прозу — «Сучасны беларускі раман»
(першае выданне — 1971-ы; другое —
1978 год). Пачатак у абодвух выдан-
няў аднолькавы: «Добра расце, хутка
набірае сілу беларуская проза. Усё па-
вялічваецца сузор'е таленавітых пісь-
меннікаў, якія ўпэўнены ўваходзяць у
літаратуру са сваім бачаннем свету,
сваімі тэмамі, сваёй манерай пісьма».
Але другое выданне, відавочна, дапра-
цаванае, істотна, ці не ў паўтара раза,
павялічанае. Першае пабачыла свет
у Выдавецтве Маскоўскага дзяржаў-
нага ўніверсітэта як дапаможнік па
курсу «Літаратура народаў СССР»
для студэнтаў-завочнікаў філалагіч-
ных факультэтаў дзяржаўных універ-
сітэтаў, другое — у маскоўскай «Вы-
шэйшай школе» як дапаможнік для
студэнтаў філалагічных факультэтаў
універсітэтаў. Рэцэнзентамі другога

выдання выступілі беларускія кале-
гі — кафедра беларускай літаратуры
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
і кандыдат філалагічных навук Віктар
Каваленка (Інстытут літаратуры
АН БССР). У прадмове да выдан-
ня 1978 года вучоны акрэслівае кола
аўтараў, якія зацікавілі яго ў звязку з
разглядам тэмы сучаснай беларускай
прозы, сучаснага беларускага рама-
на: Іван Мележ, Іван Шамякін, Васіль
Быкаў, Аляксей Кулакоўскі, Янка
Брыль, Алесь Адамовіч, Уладзімір
Карпаў, Тарас Хадкевіч. Асобна вылу-
чаны раздзел пра творчасць маладых
беларускіх пісьменнікаў.

Вельмі шчыmlіва (і актуальна для
сённяшніх дзён, для нашага белару-
скага агульнадзяржаўнага і агульна-
народнага мыслення) напісаў Аляк-
сандр Аўчарэнка і пра легендарную
кнігу А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Ка-
лесніка «Я з вогненнай вёскі»: «На
кожнай старонцы — чалавечая кроў,
горкія слёзы. І як назваць кнігу пра
гэта? Літаратура? Не, гэта нешта іншае.
Гэта — незагойны боль жыцця і яе во-
гненны загад людзям у зародку спыня-
ць усё, што яму перашкаджае, загад,
выкладзены вогненнымі ж словамі...»

**Здаецца, ён, маскоўскі мэтр,
ведаў усё, што адбываецца
ў беларускай нацыянальнай
літаратуры. І зусім не выпад-
ковымі падаюцца дзве кні-
гі Аляксандра Аўчарэнкі
пра беларускую прозу —
«Сучасны беларускі раман»
(першае выданне — 1971-ы;
другое — 1978 год). Пачатак
у абодвух выданняў адноль-
кавы: «Добра расце, хутка
набірае сілу беларуская про-
за. Усё павялічваецца сузор'е
таленавітых пісьменнікаў,
якія ўпэўнены ўваходзяць
у літаратуру са сваім ба-
чаннем свету, сваімі тэма-
мі, сваёй манерай пісьма».**

Сорак гадоў Аляксандр Аўчарэнка
працаваў у Інстытуце сусветнай
літаратуры. Амаль чвэрць стагод-
дзя — з 1965 да 1988 года — загадваў
сектарам Поўнага Збору твораў
Максіма Горкага. У 1964-м літа-
ратуразнаўца адзначаны прэміяй
В. Бялінскага за кнігу «Публіцыстыка
М. Горкага». Класіку рускай літара-
туры прысвечаны і іншыя працы
А. Аўчарэнкі — «Пра станоўчага ге-
роя ў творчасці М. Горкага» (1956),
«М. Горкі і літаратурныя шуканні
XX стагоддзя» (1971; другое выдан-
не — 1978), «Ад Горкага да Шукшына»
(1984)... У 1976 годзе вучоны выступіў
рэдактарам грунтоўнага дасле-
давання «Сусветнае значэнне твор-
часці Міхаіла Шолахава: матэрыялы
і даследаванні»... За кнігу «Ад Горкага

Аляксандр Аўчарэнка.

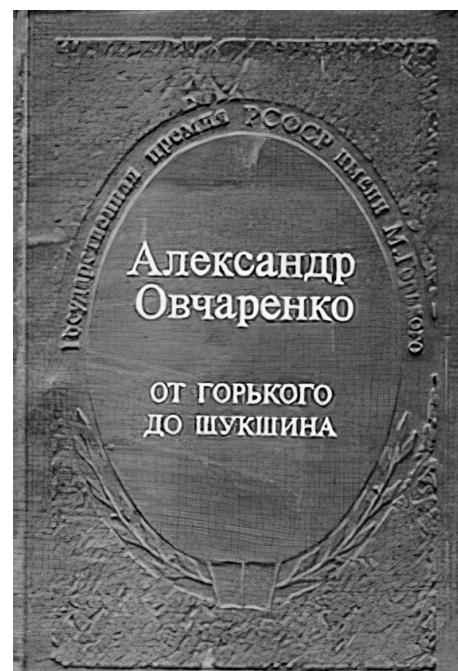
да Шукшына» Аляксандр Іванавіч
адзначаны Дзяржаўнай прэміяй
РСФСР імя М. Горкага.

...Праз 14 гадоў пасля смерці літа-
ратуразнаўцы (у нечым загадкавай
і незразумелай) сям'я Аляксандра
Іванавіча выдала яго кнігу «У коле
Леаніда Лявонава: 3 запіскі 1968—
1988-х гадоў». І, хаця зараз не так
проста знайсці гэтае выданне, вый-
шла яно накладам 2000 асобнікаў
у адным з прыватных маскоўскіх вы-
давецтваў. Раю ўсім, хто лічыць дум-
ку важным складнікам нашага існа-
вання ў свеце, пашукаць гэтую кні-
гу... У прадмове Вольгі Салаўёвай-
Аўчарэнкі ёсць такія заўважныя сло-
вы, такая вось характарыстыка са-
бранага пад адной вокладкай: «Перад
намі гутаркі двух людзей, якія ду-
малі, зацікаўленні якіх ахоплівалі
ўвесь свет. Адзін з іх — член партыі,
а другі — беспартыйны, але няма
абмежаванасці ў іх падыходзе да тых ці
іншых пытанняў. Яны добра бачаць
усё, што адбываецца ў краіне і свеце.
Крытэрыем ацэнкі здзяйсненняў для
іх становіцца толькі адно — наколь-
кі адпавядае яно інтарэсам народа,
Радзімы. Стрыжнем усяго з'яўляецца
патрыятычная, а не ідэалагічная
дамінанта. Пастаянны клопат пра
лэс Расіі, рускіх. Прадчуванне тра-
гічных катаклізмаў пранізвае са-
бой усе гутаркі двух сыноў свайго
часу, верных сыноў Расіі». І яшчэ:
«Асоба-мыслар, здольная разабра-
цца ў абставінах, не паддацца лжы-
вай прапагандзе, на жаль, не пера-
важала ў савецкім грамадстве. Пэў-
на, у гэтым яго галоўная віна перад
чалавекам».

20 верасня 1979 года. Запісаныя
Аляксандрам Аўчарэнкам словы Леа-
ніда Лявонава: «...На Захадзе, ва
ўсім свеце ўсё яшчэ не разумеюць, за
што ўзяўся рускі народ. Не разумеюць,
што рэалізоўваецца велізарнейшая,
гіганцкая ідэя, лепей за якую няма.
Але вось яна пачынае кампраметава-
цца. Усё болей і болей. Пісьменнік паві-
нен пра гэта сказаць, бо калі пачнецца
“гармонія распаду”, гэта будзе канец
усяму. “Гармонія распаду” — што гэта
такое? Разбурэнне свету па вельмі
дакладна акрэсленых матэматыч-
ных формулах. Вось гарыць Зямля...

успыхвае і гасне Сонца... закіпае і пе-
раўтвараецца ў пар чалавечы мозг...
Гэта — Сусвет. Але распад грамад-
ства, створанага воляй і крывёю мно-
гіх людзей, якія не шкадавалі сябе, —
не меней жahlівы...» Леанід Лявонаў,
аўтар «Барсукоў», «Злодзея», «Дарогі
на акіян», «Рускага лесу», пісьмен-
нік, якога савецкая ўлада адзначыла
шасцю ордэнамі Леніна, аўтар рамана
«Піраміда», які пісаўся на працягу бо-
лей 40 гадоў і пабачыў свет у год смер-
ці пісьменніка — у 1994 годзе, разва-
жае пра лёс Сусвету, спрабуе ўбачыць
Будучыню...

Цікавай падаецца і такая лявонаў-
ская думка: «Сярод нашых мала-
дых пісьменнікаў вельмі шмат тале-
навітых... Хацелася б, каб у іх было
болей павагі да мысларства, каб ім
удалася знайсці алгебраічную форму-
лу нашай эпохі... сёння хацелася б, каб
мне расказалі не толькі пра тое, што
здарылася, але і чаму і як здарылася,
генезіс мысларства. Мне важна ведаць
не толькі, што здарылася ў лагерах,
але як магло гэта здарыцца, прычы-
ну трагедыі чалавечых учынкаў. І па-
казаць гэта не ў плоскасным апісан-
ні. Мастацтва магчыма да таго часу,
пакуль у ім існуе квадратны карань
з плюса ці мінуса адзінкі...

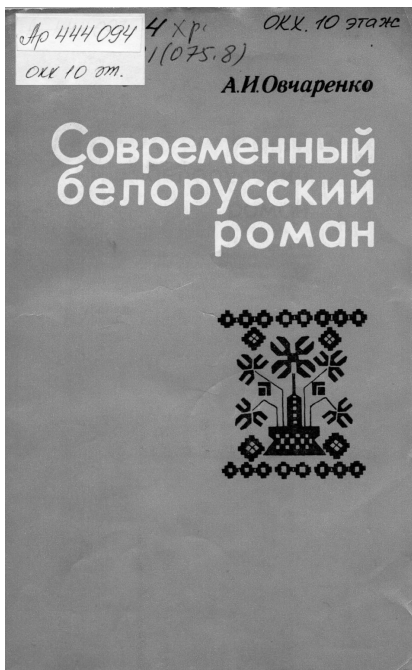

У нас пішуць шмат пра вайну.
У вайне адбываюцца падзеі, якія лёгка
напісаць. Вайна — арганізаванае
бязладдзе... У адлюстраванні вайны
галоўнае, што адбываецца ў чала-
вечым мозгу і сэрцы...

Чытаючы такія развагі, яшчэ раз
пераконваешся, у чым на самай
справе сапраўднае задача маста-
кай літаратуры... І дзённікавая кніга
Аляксандра Аўчарэнкі «У коле Леаніда
Лявонава...» бачыцца ці не галоўнай
«манаграфіяй» яго жыцця.

...Сёння ў Інстытуце сусветнай літа-
ратуры ў Маскве праходзіць круглы
стол, прысвечаны стагоддзю з дня
нараджэння Аляксандра Іванавіча
Аўчарэнкі. Болей як 10 дакладчыкаў
раскажуць пра здзейсненае, спраўджа-
нае вучоным на літаратуразнаўчай
ніве. Канешне ж, хтосьці нагадае, што
Аляксандр Аўчарэнка быў і добрым
сябрам беларускай літаратуры, бела-
рускіх пісьменнікаў. Помняць пра гэта
і ў нашай краіне.

Мікола БЕРЛЕЖ

Жывая колеравая тканіна

Выставачны праект Леаніда Хобатава гэтымі днямі завяршаецца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. У ім прадстаўлена каля 30 твораў жывапісу з фондаў НММ, Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, Беларускага саюза мастакоў і калекцыі аўтара. Падчас работы экспазіцыі ладзіліся і творчыя сустрэчы.

Сучасныя айчынныя мастацтвазнаўцы прылічваюць Леаніда Хобатава да надзвычай яркай генерацыі творцаў, якія з сярэдзіны 1980-х гг. змянялі мастацкую прастору Беларусі, сцвярджалі новыя каштоўнасці і творчыя стратэгіі. Многія ведаюць Леаніда Васільевіча найперш як аўтара мастацкага рашэння станцыі метро «Няміга» і аднаго з ініцыятараў стварэння аб'яднання «Няміга-17». Прызнанне да яго прыйшло даўно: работы Леаніда Хобатава знаходзяцца ў зборах не толькі Нацыянальнага мастацкага музея, але і ў Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі, Міністэрствах культуры Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі, фондах Беларускага саюза мастакоў, Музеі выяўленчага мастацтва (Сабадэль, Іспанія), а таксама прыватных калекцыях многіх краін свету. Ён прымаў удзел у шматлікіх праектах у Германіі, Францыі, Італіі, Іспаніі, Аўстрыі, Галандыі ды іншых краінах.

Як жывапісец працуе ўжо шмат гадоў, аднак творчасць застаецца загадкай нават для многіх прафесіяналаў. Як адзначае мастацтвазнаўца Наталля Шаранговіч, спробы вербальнай інтэрпрэтацыі сюжэтаў работ Леаніда Хобатава часта не прыводзяць

«Лёс», 2019 г.

да жаданага выніку. Яго жывапісныя палотны асацыятыўныя, метафарычныя. Яны ўспрымаюцца не праз сюжэт, а праз экспрэсіўны, пластычны багаты жывапіс. Як падкрэсліў Леанід Хобатаў у адным з інтэрв'ю, сапраўднае мастацтва ніколі не было для ўсіх і ніколі не клапацілася аб тым, каб быць папулярным. Мастак рэалізоўваецца ў творчасці, і калі яго ўяўленне аб свеце супадае з сістэмай каштоўнасцей і разуменнем прыгожага ў гледзе, значыць, ён знайшоў сваю аўдыторыю і адбыўся.

Разважаючы пра творчасць гэтага майстра, складана сказаць нешта новае ці надзвычай арыгінальнае. Дакладна адно: чалавек, прадмет і прырода — менавіта гэта нагода для стварэння Леанідам Хобатавым адметнага, непаўторнага вобраза. На яго карцінах — абстрактныя і адначасова рэальныя постаці. Глядач не ўбачыць канкрэтнай выявы ці паўнацэннай перспектывы. Форма, колер, сумяшчэнне рэальнага ды ірэальнага — здаецца, гэта галоўнае для мастака, які супрацьпастаўляе сваю

творчасць традыцыйнаму жывапісу. «Палотны Леаніда Хобатава, як жывая колеравая тканіна, а пластычны падзеі ўзнікаюць з глыбіняў прасторы: не святло, а светланаснасць колеру. Ёсць кампазіцыйная ўстойлівасць, але адначасова і адмова ад імкнення перадаць фізічную прывабнасць прадмета, цела, якое становіцца чыста жывапіснай субстанцыяй існуе ў трохмернай прасторы», — лічыць Наталля Шаранговіч.

Экспазіцыю, куратарам якой выступіла старшы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва ХХ—ХХІ стст. Юлія Загорская, склалі вядомыя работы аўтара, створаныя ў розныя гады. Тут «Двое» (1990), «Глыбокая плынь» (1996), «Узровень вады ў акіяне» (1999), «Нацюрморт з чырвонымі птушкамі» (2005), «Ахвяра» (2008), «Кароткая зіма» (2011), «Вышэй за неба» (2017), «Лета» (2019), «Лёс» (2019), «Пагорак» (2020), «Першы снег» (2020)... У кожнай з іх Леанід Хобатаў будзе новыя сэнсавыя значэнні і вытлумачвае шматслойныя візуальныя матывы.

— Маштаб і вырашэнне пытанняў прасторы ў мастацтве — найважнейшы складнік для мяне, — адзначае Леанід Хобатаў. — Я настойваю на тым, што калі мастак адкрывае прастору, то адкрывае ў сабе асобу. У мяне ёсць вельмі буйныя работы: па 4 і 7 метраў, што не зусім характэрна для нашага часу. Важна, што гэта дае выказаць свае думкі. Калі не хапае акадэмічнага фармату, трэба шукаць свой.

З часам творца ўзбагачае ўласную палітру і ўскладняе тэмы, над якімі працуе. Для яго важны дыялог

«Прадкажанне», 2014 г.

з глядачом: што ён адчувае, што разумее пра сябе і наваколле, калі бачыць той ці іншы твор, што яго бянтэжыць, непакоіць ці, наадварот, натхняе... А каб такая размова адбылася, неабходна знаёміцца. Нават калі гэта падаецца складаным ці нават непад'ёмным.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Першы снег», 2020 г.

Калі кадр становіцца знаходкай

«Глыбіня пачуццяў, а не глыбіня рэзасці» — гэтыя словы амерыканскага акцёра і фатографа Пітэра Адамса можна ўзяць эпіграфам да выстаўкі Вячаслава Пабядзінскага «Непапраўны рамантызм», якая працуе ў Віцебскім Музеі гісторыі прыватнага калекцыяніравання. Першая персанальная экспазіцыя фатографа складаецца з 35 здымкаў. Прыгарадныя пейзажы і вуліцы роднага Віцебска, жанравая фатаграфія, партрэты на прыродзе і студыйныя работы — толькі малая частка вялікай калекцыі аўтара.

Адборам фота і арганізацыяй выстаўкі, якая, дарэчы, будзе працаваць да 15 лютага, займаліся ўдзельнікі фотаклуба «Старая Ратуша» пад кіраўніцтвам Таццяны Лабацкай. На 2022 год клуб запланаваў шэраг праектаў удзельнікаў суполкі. Вячаслаў Пабядзінскі — першы ў чарзе. Ён адзін са стваральнікаў гэтай пляцоўкі супрацоўніцтва і абмену вопытам для фотаматараў Віцебска.

Фатаграфіяй Вячаслаў займаецца з дзяцінства. Тады амаль у кожнай школе былі спецыяльныя гурткі. У чацвёртым класе бацькі купілі яму фотаапарат «Смена М». Хоць тады фотасправа была тэхнічна складаным працэсам, школьніку Пабядзінскаму ўсё падабалася. Школьныя і студэнцкія падзеі фіксаваліся аб'ектывам яго фотаапарата. Тады гэта быў ужо «Зеніт Е», які стаў спадарожнікам на доўгія гады.

Пяць гадоў таму Вячаслаў Пабядзінскі разам з Васілём Пруднікавым і Уладзімірам Цярэнцьевым стаў працаваць у аб'яднанні «ФотаКрок». Пры яго ўдзеле ствараўся міжнародны фест «ФотаКрок» і пакладзены пачатак музею Сігізмунда Юркоўскага (справа згасла па аб'ектыўных прычынах).

— Вячаслаў, што для вас значыць уда-
лае фота?

— Гэта спалучэнне майстэрства, адукацыі і сэрца. Шмат нявостных фатографаў лічаць: калі набыць дарагую камеру, то атрымаюцца добрыя здымкі. Гэта не так. Можна і на просты тэлефон зняць шэдэўр. Жаданне, працавітасць і веды — вось тры асноўныя якасці добрага фатографа. Тады і талент выявіцца. А яшчэ вельмі важныя зносіны з калега-мі і супольныя фотасесіі.

— А ваш вялікі куфар з рознымі прыладамі і аб'ектывамі? Тэхніка паляпшае адлюстраванне пачуццяў?

— Тэхнічныя параметры сучаснага абсталявання даюць новыя магчымасці. Прылады аблягчаюць творчы працэс. Але ёсць прынцыповыя «плёначнікі», аматары здымка на «мыльніцу», фота на смартфон... Каб выбраць сваё, спачатку трэба навучыцца ўсяму. Але галоўнае — уменне паказаць стаўленне да прадмета, а не яго абырысы. Гэта мае меркаванне.

— Ці здараецца, што пасля здымак не атрымліваецца адабраць нешта прыдатнае?

— Калі са 100 фатаграфій атрымалася 5 — гэта ўжо добры вынік! І толькі маючы тысячы здымкаў, можа знайсці адзінкавыя выбітныя. Бывае, што незаўважаны кадр становіцца знаходкай, краёнае сэрца — да гэтага павінен імкнуцца аўтар. Не трэба спяшацца выдаляць файлы.

— Вядома, што болей за ўсіх фатаграфуюць жанчыны. І ў вас шмат партрэтаў прафесійных мадэляў і звычайных жанчын. Каго лягчэй здымаць?

— Адзначнага адказу няма. Мадэль умее здымацца. Яна лёгка паўторыць патрэбны ракурс, але цяжка знайсці

шчырасць у яе звыклых жэстах і позірку. А гэта вельмі важна ў добрым фота.

Словазлучэнне «звычайная жанчына» не зусім прыдатнае. Кожная — незвычайная. Фатограф жа павінен не толькі знайсці патрэбнае святло і выгадны ракурс, але і ўмець стварыць атмасферу разнавылення, каб мадэль сябе паказала.

— Што вам больш падабаецца здымаць — прыроду ці людзей?

— Здымаць прыроду — гэта адпачынак. Тут дазволены любы палёт фантазіі. Здымаць чалавека — цікавасць і запал: займальна і карысна. Знаёмішся, цікавішся гэтай фотасесіі і тым, як герой хоча сябе ўбачыць ці некаму паказаць.

— Вы сталы майстар. Навошта вам фотаклуб?

— Сувязь з фатографамі пашырае круггляд. Цікава ўбачыць, як адну і тую ж падзею розныя людзі бачаць дыяметральна супрацьлегла. Наша суполка існуе больш за пяць гадоў. Вельмі дапамагае краязнаўчы музей і асабіста Таццяна Старынская. Музей падтрымлівае наша жаданне пашырыць колькасць адукаваных фатографаў у Віцебску. Дзякуючы яму мы ладзім свае выстаўкі, здымаем гарадскія мерапрыемствы, а зараз дайшлі да персанальных экспазіцый.

Жанна ІВАНОВА

Сказ пра рэжысёра

Музей гісторыі беларускага кіно супольна з Нацыянальнай кінастудыяй «Беларусьфільм» зладзіў персанальную рэтраспектыву заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР рэжысёра Аляксандра Карпава. Мерапрыемства праходзіла ў рамках святкавання 100-годдзя з дня нараджэння мэтра айчынай і ўсёй савецкай фільмавытворчасці. У праграме — паказы карцін «Цішыня», «Сказ аб маці», «Заўтра будзе позна», «Вясельная ноч», «Яго батальён», фільма «На ўсходзе сонца» з цыкла «Доўгія вёрсты вайны», а таксама вечар памяці рэжысёра.

Пачатак шляху

Аляксандр Якаўлевіч Карпаў нарадзіўся 20 студзеня 1922 года ў вёсцы Харынская Рязанскай губерні. Дзяцінства будучы пастаноўшчык правёў у гарадку Рашаль, які ў тых гады ўваходзіў у склад Маскоўскай губерні. З маленства хлопчык займаўся ў драматычным гуртку мясцовага клуба, куды трапіў па запрашэнні рэжысёра аднаго з тэатраў, які гастраліраваў у горадзе. У перыяд з 1939 да 1941 года Аляксандр Карпаў спасцігаў нюансы акцёрскага рамяства ў Калінінскім (Цвярскім) тэатральным вучылішчы. Плёнам тых намаганняў стала ўзыходжанне на пасаду кіраўніка невялікага тэатральнага калектыву.

Знаёмства з кінематографам адбылося ў першым класе і, па ўласным прызнанні рэжысёра, стала вельмі запамінальным, пакінула аб сабе памяць на ўсё жыццё. Як распавядае мэтр у дакументальнай стужцы пад назвай «Пра кінарэжысёра», бацька прывёў яго ў кінатэатр на нейкі забаўляльны фільм. У пэўны момант на ўвесь экран буйным планам расцягнулася пыса вялікага сабакі, які гучна гаўкнуў на гледачоў. Хлопчык моцна спужаўся і ўскрыкнуў, патрабуючы як мага хутчэй пакінуць глядзельную залу. Яркае ўражанне ад сутыкнення з кіно творца пранёс у душы да самай смерці.

Вялікую Айчынную Аляксандр Карпаў сустрэў на сцэне рашальскага тэатра, сустрэў у вобразе — наўпрост пасярод спектакля. Паводле яго ўспамінаў, падчас сцэны, у якой акурат дзейнічаў яго персанаж, людзі пачалі масава ўставаць са сваіх месцаў і цэлымі групамі накіроўвацца да выхаду. На думку прыходзіла толькі адно магчымае тлумачэнне: «Відаць, сапсавалі спектакль». Але ж калі меркаваць па глядацкай рэакцыі, не проста сапсавалі, а літаральна знішчылі! Свядомасць малявала грандыёзны правал, зала цалкам апусцела яшчэ да заканчэння сцэны. Здзіўленню выканаўцаў не было мяжы: у рэшце рэшт, не так ужо дрэнна яны выступалі. І тут да слыху данеслася: «Вайна».

Доўгія вёрсты

На момант пачатку баявых дзеянняў прызыўнога ўзросту хлопец ужо дасягнуў, таму амаль адразу быў накіраваны на фронт. Аляксандр Карпаў прайшоў праз усю вайну, стаў камандзірам танка, удзельнічаў у баях пад Курскам, быў узнагароджаны двума ордэнамі. Паўгода яму давялося правесці ў ваенным шпіталі з кантузіяй, пасля чаго вярнуўся на фронт. Іншымі словамі, у пару ваеннага ліхалецця будучы рэжысёр гора зазнаў з лішкам. Таму і не дзіва, што, пачаўшы здымаць, зрабіў вайну лейтматывам усёй сваёй творчасці. Яна засталася траўмай, якая давала аб сабе знаць да канца жыцця.

Першыя гады пасля заканчэння Вялікай Айчыннай Аляксандр Якаўлевіч працаваў мастацкім кіраўніком у Палацах культуры ў гарадах Рашаль і Кашыра. У 1956 годзе скончыў рэжысёрскі факультэт Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематографіі ў Маскве. Майстэрству пастаноўшчыка творца навучаўся ў Рыгора Рашалі і Юрыя Генікі. Устаноўку адукацыі скончыў з чырвоным дыпламам, а ўласна дыпломным праектам стаў фільм паводле апавядання Юрыя Сотніка «Архімед» Воўкі Грушына». Пазней стужка трансліравалася па тэлебачанні, і, па словах дачкі мэтра, творцу запрашалі на «Масфільм»...

Аднак лёс вырашыў іначай, і ў тым жа 1956 годзе амбіцыйны пастаноўшчык апынуўся ў Казахстане. «Малады спецыяліст» затрымаецца тут аж на 10 з лішкам гадоў. На «зямлі свабодных людзей» яму давядзецца зрабіць не адну карціну, выпрацаваць уласны творчы почырк і паставіць, бадай, найбольш значную работу ў сваёй біяграфіі — «Сказ аб маці». Аднак гэта ўсё пазней... Пакуль жа ўчарашні студэнт прыязджае ў чужы, далёкі край, не ведаючы, які лёс чакае яго наперадзе. Прыбыўшы на кінастудыю «Казахфільм» (у тых часы Алма-Ацінская кінастудыя), пачуў такое пытанне: «Ну, што хочаце здымаць?» Тут ужо ўсё і закруцілася...

Далёка ў гарах

Першую карціну «Наш любы доктар» (1957) Аляксандр Карпаў ствараў пад кіраўніцтвам народнага артыста Казахскай ССР Шакена Айманава (праз два гады ён атрымае і званне народнага артыста СССР). Па-адліжнаму непасрэдная стужка

Афіша фільма «Сказ аб маці», 1963 год.

маці, чый непаўналетні сын пайшоў на вайну дабравольцам. Непісьменная жанчына бярэ на сябе абавязак (свайго роду служэнне) разносіць пошту, каб першай даведацца пра лёс дзіцяці. Праз пэўны час яна атрымае ліст, але не захоча паверыць у яго змест... Сын загінуў пад бомбай пры звычайнай перакідцы войск, аднак працягвае жыць у сэрцах блізкіх людзей, іх надзеях і марях.

Дужа кранальная гісторыя перададзена на экране тонкімі і разам з тым немудрагелістымі кінематаграфічнымі прыёмамі. Душэўны стан гераіні праецыруецца на наваколле. Амаль на працягу ўсяго фільма небасхіл засцілаюць густыя цёмныя аблогі — як кажуць, хмары навіслі над горадамі, насунуліся на яго чорным полагам. Аднак то тут, то там у прарэхах паказваюцца бліскучыя праменьчыкі сонца — значыць, жыве надзея! У час найбольшай напружанасці неба ўвогуле калюціцца ў навалніцах. Выцвілая тэракатавая восень азмрочыла плечы бяскрайніх лугоў, але разам з тым абвясціла і пачатак новага цыкла!

Хто сказаў «стоп»?

Тысячы вёрст і цэлыя дзесяцігоддзі аддзялялі Аляксандра Карпава ад Беларусі. Нарэшце, у 1968 годзе рэжысёр уладкаваўся ў штат слаўнай беларускай кінастудыі. Пачынаючы з фільмаў «Белая зямля» і «Заўтра будзе позна» (капрадукцыя «Беларусьфільма» і «Славацкай фільмавытворчасці»), майстар з галавой акунуўся ў нацыянальны кінапрацэс. З тых часоў тэма вайны не адпускала мэтра. Усе наступныя карціны прама або ўскосна закранаюць балючыя старонкі яго біяграфіі. Нават на схіле дзён Аляксандр Якаўлевіч прызнаваўся, што не сказаў яшчэ ў гэтай тэме ўсяго, што павінен сказаць, што трэба было.

Вяршыняй беларускага перыяду творчасці Аляксандра Карпава можна лічыць трохсерыйны цыкл «Доўгія вёрсты вайны», зроблены па матывах твораў Васіля Быкава. З пісьменнікам рэжысёр асабіста пазнаёміўся на пачатку 1970-х гадоў. Кінематаграфіста найбольш уразілі аповесці «Жураўліны крык» аб самым пачатку вайны і «Праклятая вышыня», героі якой пакутуюць у гушчы ваенных дзеянняў — у 1943 годзе. Па меркаванні пастаноўшчыка, для поўнай карціны не ставала толькі гісторыі аб апошніх днях Вялікай Айчыннай. Неўзабаве Быкаў апублікаваў і такую гісторыю — «На ўсходзе сонца».

Аляксандр Якаўлевіч адразу ўзяўся за экранізацыю. Творы рэзаніравалі з яго ўласным досведам, яго бачаннем страшнай трагедыі. Так і нарадзіўся ў 1975-м цыкл «Доўгія вёрсты вайны», які на працягу наступных двух дзесяцігоддзяў будзе складаць тэлеэфір кожнага Дня Перамогі і стане, такім чынам, па-сапраўднаму народным. Тры серыі апавядаюць тры сумныя гісторыі аб чалавечай лютасці і пяшчоце, бязлізасці і гераізме. Бадай найбольш апусташальная з усіх — апошняя частка. Героі, здолеўшы выжыць у крывавым пекле, дабраліся-такі да Германіі, каб, па злой іроніі лёсу, загінуць пасля абвясчэння Перамогі... Аднак рэжысёр не пакідае гледачоў у цемры безнадзейнасці. Падмога прыйшла, і вораг пераможаны. Заўтра будзе!

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Афіша фільма «Вясельная ноч», 1980 год.

Вандроўка ў літаратуру, якая не павінна скончыцца

Нядаўна ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання пераможцаў літаратурнага конкурсу «Беларускі салавей», прымеркаванага да 135-годдзя з дня нараджэння Змітрака Бядулі. «ЛІМ» быў адным з інфармацыйных партнёраў конкурсу, прадстаўніца рэдакцыі з'яўлялася сябрам журы. Акрамя расповеду пра падзеі літаратурнага спаборніцтва, на суседняй старонцы да ўвагі чытачоў — эсэ Валянціны Шэўчык, якое было адзначана рэдакцыяй у ліку найлепшых.

...Што ёсць талент? Гэтае пытанне цікавіла ва ўсе часы. Не сталі выключэннем і беларускія пісьменнікі, якія разважалі над гэтай тэмай і шукалі адказы, ствараючы вобразы і алегорыі. «...Сярод тысяч качаноў капусты на гародзе ёсць адзін качан — талент. Па выглядзе ён не адрозніваецца ад іншых качаноў, аднак у гэтым качане ёсць фокус-покус: адарвеш лісток — шаўковы, другі — сярэбраны, трэці — залаты. Можаш нарваць гару лісткаў, а качан цэлы. Такі качан называецца талент. Кожны заяц думае, што яго качан з талентам. А паспрабуй зайцу праўду сказаць, што яго качан без таленту, дык ён табе выдзера і вочы, і вушы, і галаву адкруціць...» — пісаў Змітрок Бядуля ў адным з найлепшых твораў, які,

Слова мае сын Змітрака Бядулі Яфім Плаўнік.

сярод іх быў шасцігадовы першакласнік, а найстарэйшы размяняў восьмы дзясятак. Не ўсе яны, дарэчы, прыяваў у Беларусі: геаграфія конкурсу шырокая — адна з работ была даслана з Тамбоўскай вобласці Расіі. Канкурсанты

Аргкамітэт, які з'яўляўся «маторам» праекта і займаўся незаўважнай, на першы погляд, работай, але без якой не атрымаўся б конкурс, прадстаўляла галоўны бібліёграф інфармацыйна-аналітычнага аддзела Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Юлія Амосава. Яна адзначыла, што ў многіх творчых работах дзеці зрабілі малюнк да апавяданняў Змітрака Бядулі, стварылі відэаінсцэніроўкі. Некаторыя нават напісалі даследчыя працы. А таксама нагадала, што на партале Нацыянальнай бібліятэкі створана старонка літаратурнага конкурсу, дзе кожны можа азнаёміцца з умовамі спаборніцтва і прадстаўленымі да ўдзелу работамі — яны пададзены ў алфавітным парадку. Юлія Амосава адзначыла, што ўсе работы цікавыя і важныя, незалежна ад таго, увайшлі яны ў лік пераможцаў ці не.

Таццяна Лаўрык, загадчыца сектара аналітычнай інфармацыі па культуры і мастацтве Нацыянальнай бібліятэкі, сябар журы і аргкамітэта конкурсу, падзякавала супрацоўнікам кніжніцы за актыўны ўдзел у арганізацыі конкурсу, за зладжаную, скаардынаваную работу па падрыхтоўцы вынікавага мерапрыемства.

Рэдактар часопіса «Бярозка» Ксенія Сітнік адзначыла намінанта Дар'ю Белякову — яе работа рыхтуецца да друку ў найбліжэйшым нумары часопіса. Словы ўдзячнасці і ў адрас супрацоўнікаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, і ўдзельнікаў выказалі намеснік дырэктара радыёстанцыі «Цэнтр FM» Алёна Пятрова, рэдактар канала «Культура» Беларускага радыё Наталля Сіротка і прадстаўнікі іншых інфармацыйных партнёраў конкурсу. Наталля Сіротка паведаміла, што аўдыяфайлы, якія былі дасланы ўдзельнікамі конкурсу, падрыхтаваны да выхаду ў эфір у праграме для дзяцей «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» ў рубрыцы «Літарынка». Пасля ўрыўкі з твораў будучы гучаць і ў прафесійным выкананні акцёраў, якія працуюць на радыё.

— Для ўдзельнікаў конкурсу важна пабачыць свае імёны ў ліку пераможцаў, але не менш важна і тое, што праз гэтакі спаборніцтва аматары творчасці змаглі пабачыць адно аднаго. Тыя, каму цікавы літаратурны працэс, пераканаюцца, што яны не адзінокія, што побач ёсць людзі, якім цікава тое самае, і яны вельмі блізка, — разважала Наталля Сіротка.

Па яе словах, праграма канала «Культура» Беларускага радыё «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» дасць магчымасць маладым творцам убачыць сябе на ўяўным п'едэстале гонару, знайсці аднадумцаў, вартых увагі і сяброўства. І праз гэты конкурс сплятуцца і творчыя, і сяброўскія саюзы.

Прыемнай акалічнасцю для прысутных на цырымоніі ўзнагароджання сталі музычныя выступленні вучаніцы Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 9 г. Мінска, удзельніцы конкурсу Веранікі Шабуні і кіраўніка народнага літаратурнага тэатра «Жывое слова» Алесі Сівохінай, а таксама працулае выкананне вершаў Змітрака Бядулі вучнямі сярэдняй школы № 34 г. Бабруйска.

Пераможцы конкурсу былі ўзнагароджаны дыпламамі і прызамі, сярод якіх запрашэнні на оперу «Тоска» Дж. Пучыні ў Вялікі тэатр оперы і балета, на прагледы спектакляў у Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр юнага гледача, іншыя памятныя падарункі.

Творы Змітрака Бядулі дораць светлыя пачуцці — менавіта імі натхнілася супрацоўніца Пінкавіцкай сельскай бібліятэкі Святлана Мажароўская, якая стварыла вышываны партрэт пісьменніка і падарыла яго галоўнай кніжніцы краіны.

Святлана Мажароўская дэманструе вышываны партрэт Змітрака Бядулі ў Нацыянальнай бібліятэцы.

па меркаваннях літаратуразнаўцаў, апырэдзіў свой час — у казцы-прытчы «Сярэбраная табакерка». Гэтая казка, а таксама апавяданні «Бондар», «На Каляды к сыну» і аповесць «Салавей» былі прапанаваны як тэмы для напісання эсэ ахвотным паўдзельніцаў у творчым спаборніцтве, прымеркаваным да юбілейнай даты славянага пісьменніка. Конкурс пад назвай «Беларускі салавей» праходзіў у межах віртуальнага праекта Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі «На хвалі часу, у плыні жыцця», распачатага напрыканцы 2018 года.

Аўтары работ імкнуліся абыграць сваю версію сюжэта па любым з чатырох твораў. Гэта магло быць у форме прыквелу (што па храналогіі папярэднічала б падзеям твора) альбо сіквела (што магло б стаць працягам). Як варыянт прымалася і развіццё падзей, паралельнае арыгінальнаму, дзе сустракаліся б ужо знаёмыя па асноўным сюжэце другародныя героі і эпізоды — спін-оф.

Конкурс сабраў больш ад 800 удзельнікаў рознага ўзросту: самыя малодшыя

паспрабавалі сябе ў ролі суаўтараў Змітрака Бядулі.

Улічваючы вялікую колькасць удзельнікаў, журы прыняло рашэнне вызначыць пераможцаў па ўзроставых катэгорыях: да 12 гадоў, 14—15 гадоў, 16—22 гады і ад 23 гадоў. Акрамя таго, былі ўведзены дадатковыя намінацыі. Некаторыя ўдзельнікі напісалі эсэ ў вершаванай форме. Каб адзначыць іх спробы, аргкамітэт конкурсу прапанаваў намінацыю «За любоў да паэзіі».

— Спаборніцтва было не столькі актам ушанавання памяці пісьменніка, колькі асэнсаваннем яго творчасці, — зазначыла падчас адкрыцця музычна-літаратурнай імпрэзы дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аксана Кніжнікава.

Павіншаваў і выказаў цёплыя зычэнні ўдзельнікам Яфім Плаўнік, сын Змітрака Бядулі, які быў запрошаны на ўрачыстасць у якасці ганаровага гасця:

— Для ўсіх гэта была вандроўка ў літаратуру, і пажадана, каб на гэтым яна не скончылася.

Аксана Кніжнікава ўручае падарункі пераможцам конкурсу.

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» была адзначана работа настаўніцы беларускай мовы і літаратуры з Любаншчыны Валянціны Шэўчык. Па нашым меркаванні, менавіта ў гэтым эсэ найбольш праявіўся крытычна-аналітычны падыход да разглядаемага твора, што найперш вітаецца на старонках друку.

...А можа быць, талент ёсць у кожнага? Галоўнае — заўважыць яго і змалку развіваць, жыць з крыніцы духоўнага багацця народа. Правядзенне літаратурных конкурсаў ды рознага роду спаборніцтваў добра таму спрыяе.

Марыя ЯРАШЭВІЧ
Фота Кастуся Дробава

Усё перамагае любоў

Некаторыя пераможцы і тыя, хто спрычыніўся да падрыхтоўкі конкурсу ды арганізацыі мерапрыемства па падвядзенні яго вынікаў, падзяліліся ўражаннямі і эмоцыямі ад працы — творчай і арганізацыйнай — з карэспандэнтам «ЛіМа».

Юлія АМОСАВА, удзельніца аргкамітэта, галоўны бібліёграф інфармацыйна-аналітычнага аддзела Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі:

— У абавязкі аргкамітэта ўваходзіла рэгістрацыя ўдзельнікаў і падтрымка сувязі з імі. Мы адказвалі на ўсе пытанні, рэагавалі на заўвагі. Працавалі круглыя суткі, бо работ было вельмі шмат. Так, некаторыя адказы аўтары атрымлівалі ў 3 гадзіны ночы, у 5 гадзін раніцы — мы не паспывалі. Кожны атрымаў лісты, словы падтрымкі. Былі дзеці, якія вельмі хваляваліся...

Дарэчы, па словах аўтараў творчых работ, яны адчувалі цікавасць да сябе з боку аргкамітэта, неабыхавасць — прымалі карысныя парады і каментарыі. Такое стаўленне заахвоціць іх да ўдзелу ў наступных конкурсах.

Татцяна ЛАЎРЫК, загадчыца сектара аналітычнай інфармацыі па культуры і мастацтве Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі:

— Конкурс прайшоў на «ўра», выклікаў усплёск цікавасці. Адна з першых работ прыйшла з горада Кірсанава Тамбоўскай вобласці — аўтарка напісала па-руску і пераклала са слоўнікам, не валодаючы беларускай мовай. Дзяўчына з Беларусі — менавіта таму ёй цікава было паўдзельнічаць. Сябры журы адзначылі гэтае эсэ — яно атрымала прыз у намінацыі «За вернасць

роднай культуры» (яе ўвялі дадаткова па прапанове аднаго з сяброў журы). Сярод аўтараў работ, напісаных па канонах крытыкі, былі вылучаны тры лаўрэаты, якія атрымалі дыпламы ў дадатковых намінацыях. Большасць жа дасланых работ — сіквел, прыквел і спіноф. Хочацца адзначыць і некаторых настаўнікаў, якія падрыхтоўвалі вучняў, а таксама тых, хто ўдзельнічаў у папярэдніх конкурсах. Такім чынам, дзейнасць аргкамітэта працягваецца...

Яўген СКИБСКИ, удзельнік аргкамітэта конкурсу, вядучы інжынер-праграміст аддзела суправаджэння інтэрнэт-партала Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі:

— На майёй адказнасці была старонка сайта. Першапачаткова не планавалі, што будзе процьма работы. Праз фантастычную колькасць удзельнікаў яе дадалося надзвычай многа. Праўда, працэс пакінуў добрае, цікавае ўражанне. Такім чынам, стала больш не толькі работы, але і радасці, што здараецца не так часта...

Аксана ДАНИЛЬЧЫК, паэтэса, сябар журы конкурсу:

— Уразіла найперш вялікая колькасць работ — сведчанне таго, што нашы ўстановы адукацыі і культуры зацікаўлены ў падобных мерапрыемствах і актыўна іх падтрымліваюць. Выдатна, што такія ініцыятывы вітаюцца. Чыталіся эсэ з цікавасцю. І хаця частка іх была са стандартным падыходам, нямала адрознівалася арыгінальнасцю, што стала надзвычай прыемна. Былі і тыя, якія спадабаліся вельмі — так, у некалькіх эсэ па творы «На Каляды к сыну» дапускалася думка, якая абыгрывалася ў розных варыянтах, што галоўны герой Лаўрук — пазашлюбны сын пана Шчыгельскага. Нестандартная жыццёвая сітуацыя...

Андрэй КУВІК, сацыяльны педагог-псіхолаг Дзяржаўнай установы «Колінскі дзіцячы сад — сярэдняя школа» Гомельскай вобласці Жыткавіцкага раёна, пераможца ў намінацыі «23 +» (2 месца):

— Даўно чакаў нечага падобнага, бо пішу... 30 гадоў! Праўда, пішу вершы, а тут... прэзачны конкурс! Па творы, які бярэ за душу (маецца на ўвазе апавяданне Зм. Бядулі «На Каляды к сыну». — **Заўв. рэд.**)! Усе творы Бядулі добрыя, але на гэты адгукнуўся найперш — бо мой узрост падыхоў да таго, што апісваецца ў апавяданні. Усё мераец на сябе: маці мая ў вёсцы, сам — у горадзе... Як прыязджае ў госці, часам здараюцца непаразуменні. Праз усё гэта перажываю, таму і апавяданне знайшло водгук... Напісаў хутка, за гадзінку. Па першай адукацыі я філолаг і добра ведаю творчасць Змітрака Бядулі: імкнуўся ён да рэалізму, але ад сімвалізму яшчэ не адышоў, што відаць праз «трохрублёўкі ў руках», «маркі», «цёмны стогадовы лес», як беларуская традыцыя... У гэтым стылістычным напрамку і пастараўся стварыць эсэ. Лічу, што твор проста мусіў скончыцца трагічна. Пачалося ўсё з чорнага лесу — ім і завяршылася... Але галоўная каштоўнасць у тым, што, якім бы адмоўным героем ні быў Лаўрук, усё перамагае мацярынская любоў. Яна большая за ўсё, па-над усім...

Маргарыта ШАБАР, пераможца конкурсу ў намінацыі «23 +» (3 месца):

— Спрабавала паглыбіцца ў творчасць Бядулі, прычым не толькі ў апавяданне «Бондар», па якім пісала эсэ, але і ў іншыя. Усё пранесла праз сябе і напісала тое, што адчула. Імкнулася пераасэнсаваць гістарычныя рэаліі так, каб мінуўшчына і сучаснасць сышліся ў адной кропцы. І ўсё перамагае любоў...

Падрыхтавала Марыя ЯРАШЭВІЧ

Валянціна ШЭЎЧЫК

Дзеля чаго варта жыць і пакутаваць

Эсэ

Каб соль не страціла
Уласцівую ёй солкасць,
А песня — гукай,
Трапяткіх і кволых,
Вясёлка — колераў,
Каханне — шчырасці,
А чалавек — душы сваёй,
Вялікай, несмяротнай, —
На свеце існуе мастацтва...

Сяргей Дзяргай

Калі ўпершыню свядома адчула вялікую прыцягальнасць гэтых узнёслых слоў? Хутчэй за ўсё, калі вяла зацікаўленую размову пра Майстра — разбярца па дрэве Люцыяна Таполю... Успаміны сягаюць далей. Згадваюцца студэнцкія гады, лекцыі па фальклоры. І голас выкладчыка:

Дробненькі дожджык хай накрапае.
Выйдзі, дзяўчына, сэрца чакае.
Выйдзі, дзяўчына, не бойся марозу:
Я ж тваіх ручак не замарожу.
Я ж тваіх ручак не замарожу,
Я ж твае ручанькі ў шапачку ўложу.

Так, гэта ён, наш незабыўны выкладчык, народны паэт Беларусі Ніл Сымонавіч Гілевіч спяваў для сваіх студэнтаў. Не бяруся сцвярджаць, ці можна гэта назваць мастацтвам. Але так прыгожа! Не проста запісаць некалькі шчыткаў народных песень ад вясковых бабуль, умець не толькі іх класіфікаваць, а сэрцам адчуць прыгажосць і непаўторнасць. Так данесці і запаланіць сэрцы, запаліць у іх агеньчык любові да роднага слова, да народнай песні мог толькі Майстар!

Параўнальна нядаўна з'явіўся ў школьнай праграме твор, у якім хвалююча падаецца лёс Мастака, хараства, гармоніі, прыгажосці.

З самага пачатку апавяданне бярэ ў палон, прымушае па-іншаму біцца сэрца: «Кожную пасудзіну паасобку ён рабіў натхнёна ад пачатку да канца. Майструючы, ён не думаў ні аб чым іншым, як аб сваёй рабоце. Забываў аб ядзе, аб сне». Адчуваю, згаджаюся, пераконваюся, што радасць жыцця героя ў радасці творчасці: «Трэба так працаваць, каб рук і плеч не чуць, каб сэрца мела, каб пот цурком ліўся». Хто ж ён, хто «сумняваецца, разважае, нюхае жалеза, прыцмоквае губамі», «патрабуе, каб інструмент блішчэў і пераліваўся ў розных

колеры, як люстэрка, як празрыстая вада», «хіліцца над інструментамі, нібы хоча іх цалаваць»... Герой майго апавядання Змітрака Бядулі. Калі ён майструе, «дрэвы на гародзе не шумяць і птушкі не пяюць».

Даніла, вядома, вопытны майстар, а «вопыт набываецца доўгімі гадамі, рупнасцю, цярплівасцю, трываласцю і замілаваннем да сваёй працы».

Чытаю і дзіўлюся, зайздросчу, стараюся данесці да вучняў, як герой бачыў мастацкім вокам старога майстра ў нямых кавалках дрэва гаварлівыя, пярэчыя, вабныя сваёй зграбнасцю і грацыяй начоўкі, вядзёркі і лыжкі.

Даніла гарэў на сваім уласным агні... «Гэта былі не вёдры, не начоўкі, не лыжкі, а дзіўны сон пекных форм. Гэта былі ажыццёўленыя мары Данілавага сэрца. Гэта было тое, дзеля чаго варта і жыць, і пакутаваць...»

Перачытваю і ўсведамляю: як жа здаравя, калі твае пакуты падзяляе блізкі табе чалавек. Аўдоцця, жонка Данілы, «наскрозь была пранята майстэрствам Данілы. Як адгалосак, як цень свайго мужа, яна жыла яго жыццём, радавалася яго радасцямі, гаравала яго горам. <...> Ён быў як бы сонцам, а яна — планетай, якая кружылася вакол сонца». Сваю Аўдоццю бондар лічыў разумніцай, толькі ёй можна было глядзець, як ён майструе. Хрысціянскае веравызнанне павучае нас, што муж і жонка ў радасці і ў горы ўсё дзеляць папалам. Ці не таму так разумелі «слёзы, гарачыя і буйныя» Аўдоцці, калі яны вярнуліся ад пані. Яна нікому не жаліцца, моўчкі пераносіць голад і холад...

Лаўлю сябе на думцы, як няпроста захапіць сучасных маладых людзей парывамі душы вялікага майстра. І раптам з апошняй парты: «Як у майго дзеда ў стальмашні. Аж стружкамі запахла». А ў мяне ў душы радасць: прарвала, зачэпіла! Для каго ж стараўся-майстраваў Даніла? Хто мог ацаніць яго талент? Каму разбяр па дрэве мог перадаць гэты божы дар? Неадназначнымі былі меркаванні вучняў. Як жа дрыжыць голас дзяўчыны, калі яна цытуе: «...радасць бондара вырасла да таго, ажно дух захоплівала. Сэрца стукала так моцна, што Даніла сам пужацца пачаў. На валаску паміж жыццём і смерцю знаходзіцца тое, за што ты ўвесь свой век гараваў...»

«— Зараз пачую прысуд пані, — думаў ён. — Яна правільна ацэніць...»

Зноў юнак з апошняй парты: «Знайшоў, каму давяраць. Яна ж яму ў душу плюнула, “зрабіла яму такую рану, якая ніколі не загоіцца. <...> Яго скінулі з гары ў глыбокую яму”. Нават “не зацікавілася глянуць на пекную работу”. Думала, што грошы — усё».

Не абышлося без дыскусіі наконт таго, ці зразумеюць людзі Данілу. У апраўданне даводзілі, што Даніла як майстар хоча, каб яго разумелі, а суседзей лічыў «нічога не вартымі, неразумнымі», «ён глядзеў на іх звышку». Лічу: слушна было заўважана,

Юлія Малышава. Ілюстрацыя да апавядання З. Бядулі «Бондар» (ДУА «Пінкавіцкая сярэдняя школа імя Якуба Коласа» Пінскага раёна)

што і зараз не любяць тых, хто глядзіць на нас зверху. Падтрымалі майстра ў жаданні выказаць вяскоўцам, «як трэба кемна вастрыць начынні-інструменты, як трэба разумным вокам выбіраць дрэва на клёпкі, на дны, на начоўкі...»

І, як балзам на сэрца, думка аб тым, калі ў працы чалавек адчувае «нязмерную радасць і шчырае шчасце», калі яго рукі «робяць адну пекнату». Спрэчным аказаўся погляд Данілы на тое, што «мэтаі яго жыцця былі не заробаткі, а праца сама па сабе, той любімы час працы, які дае праўдзівае шчасце майстру».

Падводжу да думкі аўтара, што Даніла, умеючы працаваць, не ўмеў гэтак жа гаварыць, што «ўсё прыгожае відаць і ў прастаце і шчырасці», а непадобнасць героя да іншых людзей робіць яго адзінокім. Прашу паразважаць над словамі суседзяў:

«Калі б каго-колечы з нашых Даніла навучыў, той добрым словам успамінаў бы, як бацьку роднага шанаваў».

Добрым напамінкам падлеткам было заданне ўбачыць у творы, што «сонца засумавала» разам з Данілам. «Хвоі пад сівымі зімовымі шапкамі шапацелі аб вялікім Данілавым горы...» Шкада, што старшакласнікі не казалі самі, якой метафарай Мастак слова перадаў душэўныя пакуты Майстра-бондара. Так, «памерлі яго мары, якімі ён цешыўся ўсё жыццё...» Варта нагадаць, што адмоўнае часам больш прыкметнае, чым станоўчае. Людзі прывыклі бачыць у Даніле таленавітага майстра, яго справы ўспрымаліся як нешта абавязковае. І толькі тады ўспамінаюць, калі яго не хапае або зусім не стае. Бондарства ён закінуў. «Інструменты яго паіркавалі, бо ў хаце ён рэдка калі бываў — валяўся цэлымі днямі п'яны ў карчме пад сталом...» Па тым, як узляцела некалькі рук угору, разумею: ёсць яшчэ жаданне выказацца, а значыць, лёс Творцы-самародка зацікавіў вучняў. Прашу падзяліцца меркаваннямі ў пісьмовай форме, паразважаць, ці актуальна гэтая тэма сёння.

...Празвінеў званок. Ці ўсё атрымалася? Што ўпушчана? Які плён, якія вынікі? Ча-

мусьці зноў згадала Ніла Сымонавіча, на ўспамін прыйшлі яго словы: «Не забывайце, куды прыйшлі (у Храм) і дзеля чаго (дзеля святой справы)». Вось ужо 46 гадоў кожную раніцу я ўзыходжу на ганак Малагарадзячыцкай школы — рабіць «святую справу». Мянэцца час, мяняюцца прыярытэты, мяняюцца вучні.

І ўсё-такі, усё-такі... У пісьмовым выказванні юнак з апошняй парты стараўся мяне пераканаць, што талент не павінен прапасці, яго трэба перадаваць маладым — у працы, спорце, «хто на што здольны. Шкада, што бондар Даніла яго нікому не перадаў...» Таму хочацца верыць, што зарыянты, якія сее настаўнік, трапляюць на ўдзячную глебу, з якой узыходзяць парасткі дабрыві, спагады, прыгажосці.

Простыя рэчы

Час для абдумвання сюжэтаў

Настаўнік фізікі па адукацыі, Уладзімір Мажылоўскі працуе загадчыкам аддзялення для састарэлых Браслаўскага тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва. З’яўляецца аўтарам кніг «Праклён Мітрапаліта Феафіла», «Апошні дзень восені», «Зніклая казна канфедэратаў», «Жоўты туман», «Тайна гіблай затокі»; шматлікіх публікацый у часопісах «Полымя» і «Малодосць». Акрамя таго, у вольны час Уладзімір займаецца вырабамі з саломкі, часта дорыць сябрам і знаёмым пано з аплікацыямі, дзе адлюстраваны простыя рэчы, што сімвалізуюць родны край і яго гісторыю.

Уладзімір Мажылоўскі.

— Уладзімір Барысавіч, што падштурхнула займацца гэтым мастацтвам? Якія адчуванні падчас такой карпатлівай працы?

— Абавязкі загадчыка аддзялення для састарэлых вымагаюць шмат разумовай і інтэлектуальнай дзейнасці, знясільвае. Таму ў процівагу ёй пастаянна шукаю нейкі іншы занятак, больш творчы і спакойны, для душы. Ім стала работа з саломкай.

Працоўны дзень вельмі насычаны: кірую аддзяленнем, размаўляю з работнікамі і пастаяльцамі,

працую з дакументамі. А вось саломка — выдатны адпачынак і для нерваў, і для мозгу. Гэта час, калі, не спяшаючыся, можна абдумаць учынкi ці прыняць пэўныя рашэнні.

Чаму вабiць менавіта аплікацыя з саломкі? Саломка — самы просты і даступны прыродны матэрыял, а вырабы з яе выглядаюць прыгожа і эстэтычна.

— Як гэтае захапленне дапамагае ў жыцці і што дае ў плане літаратурнай творчасці?

Азнаёміўшыся з вашымі апавяданнямі, у тым ліку дэтэктыўнымі, адразу звярнула ўвагу, што ўсе яны з добра прадуманым сюжэтам, інтрыгоўным і захапляльным, дзе кожная дробязь, дэталёў — як звязно, з якога вынікае нешта іншае...

— Мне цікава працаваць з саломай, ствараць сюжэт, падбіраць колеры, шукаць прыгажосць у звычайных з’явах. У такія імгненні зусім забываю аб працы. Проста адпачываю, атрымліваю асалоду не толькі ад працэсу,

але і ад вынікаў. Стварыць невялікае пано — як напісаць лаканічнае апавяданне. Зразумела, чым больш настойлівасці і цярдлівасці, тым лепшы атрымаецца твор.

— Ці займаецеся з вашымі падапечнымі якім-небудзь відам мастацтва для душы?

— У аддзяленні работу з саломай мы не практыкуем, займаемся з паперай, вырабляем цудоўныя фігуркі ў тэхніцы арыгамі, а таксама вяжам пруткамі і шэдэлкам.

Калаж
Святланы Таргонскай.

Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Палюбоўнікі з Каліфорніі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў — праект пісьменніка Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» са студзеня выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» са старонкамі твора Яна Баршчэўскага «Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе працяг рамана Фёдора Дастаеўскага «Злачынства і пакаранне». У «Радыёбібліятэцы» — твор Івана Шамякіна «Шлюбная ноч». У вячэрнім эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні Івана Шамякіна «Вячэрні сеанс» і Алесі Кузьмінай «Проста знаёмы» — праект «Літаратурныя гісторыі». Для аматараў паэзіі — праграма «Прачулым радком».

У суботу прагучыць першы выпуск сумеснага з Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы праекта да 140-годдзя з дня нараджэння класіка. У нядзелю — вершы юбіляра года Якуба Коласа.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складуць радыёверсіі спектакля Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя

Якуба Коласа «Палюбоўнікі з Каліфорніі» паводле п’есы Бернарда Слэйда, «Залёты» — сатырычная камедыя па п’есе Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, а таксама радыёспектакль «Стары і дарога» па аднайменнай п’есе Васіля Ткачова.

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе ў выхадныя праект «Дзіцячы радыётэатр» — пастаноўкі з фондаў радыё. Чытанні ладзяцца па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штоўечар у 21.00 для маленькіх выходзіць «Вячэрняя казка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю і сераду на «Культуры» выходзіць радыёверсія тэлеперадачы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы». Гэтым разам — гутарка з пісьменнікам Віктарам Кажурам.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

1 лютага — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Верасок» пры СШ № 170 (вул. Рафіева, 7) (14.00).

2 лютага — у гімназію № 22 (вул. Гамарніка, 8) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго (16.00).

29 студзеня — 125 гадоў з дня нараджэння Генадзя Змудзінскага (1897—1938), графіка.

29 студзеня — 75 гадоў з дня нараджэння Ларысы Густавай (1947—2021), мастака дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

30 студзеня — 100 гадоў з дня нараджэння Галіны Ісаевіч (1922—1998), мастака дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, жывапісца.

30 студзеня — 100 гадоў таму (1922) быў створаны Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт). У 1928 годзе рэарганізаваны ў Беларускую акадэмію навук.

31 студзеня — 130 гадоў з дня нараджэння Алеся Гурло (1892—1938), паэта, прэзіка, перакладчыка.

31 студзеня — 95 гадоў з дня нараджэння Барыса Сцяпанавы (1927—1992), кінарэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

31 студзеня 60-гадовы юбілей святкуе Аляксандр Дранец, скульптар.

2 лютага 70-гадовы юбілей адзначае Таццяна Отчык, скульптар, майстар медальернага мастацтва.

3 лютага — 110 гадоў з дня нараджэння Яўхіма Кохана (Коханавы) (1912—1993), паэта.

3 лютага 75-годдзе адзначае Надзея Губская (Чмыхала), оперная спявачка, педагог, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь.

3 лютага 75-гадовы юбілей святкуе Мікалай Шышлоў, мастак дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, жывапісец, графік.

3 лютага — 85 гадоў спаўняецца Уладзіміру Уладзіміраву, пісьменніку, члену СПБ.

4 лютага — 135 гадоў з дня нараджэння Фабіяна Шантыра (1887—1920), публіцыста, паэта, перакладчыка, грамадскага дзеяча.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

Калектыў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа выказвае спачуванне былому дырэктару музея, заслужанаму дзеячу культуры Рэспублікі Беларусь Зінаідзе Мікалаеўне Камароўскай ў сувязі са смерцю МУЖА.

У гэтую горкую хвіліну падзяляем ваша гора, смуткуем разам з вамі.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захаравы, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснікі галоўнага
рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падлісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
27.01.2022 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 685

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 177
Д1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэзэнююцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

